

Seri Tahkim Yargılaması ve Güncel Uygulamaları

Fast-Track Arbitration and its Current Practices

Ayşe Yasemin Aydoğmuş*

Öz

Tahkim müessesesinin ortaya çıkmasındaki en önemli etkenlerden birisi devlet mahkemelerinde yargılamaların uzun sürmesi ve dolayısıyla yüksek maliyetli olmasıdır. Tahkim objektif uzmanlar tarafından irade serbestisine uygun olarak gerçekleştirilecek bir yargılama imkanı sunmanın yanı sıra daha kısa sürede daha ucuz bir yargılama yürütme imkanını da gündeme getirmiştir. Bu nedenlerle de tahkim yargılaması uzun zamandır ticari uyuşmazlıkların çözümünde önemli rol oynamaktadır. Ancak zaman içerisinde tahkime yönelen yoğun ilgi ve uyuşmazlıkların niteliği neticesinde tahkim yargılamalarının da uzun süreli ve yüksek maliyetli olmaya başladığı gözlemlenmiştir. Bu duruma bir çözüm olarak da daha basit usul kuralları çerçevesinde ve hızlı şekilde yürütülecek seri tahkim yargılaması kavramı ortaya çıkmıştır. Çalışmamızda öncelikle seri tahkim yargılaması kavramı, seri tahkim yargılamasının avantaj ve dezavantajları ele alınacaktır. Seri tahkim yargılamasını tanıtmayı hedefleyen bu bölümün ardından seri tahkim usulünün önem arz eden noktalarının mukayeseli hukukta yer alan düzenlemelerin de dikkate alınarak incelendiği ikinci bölüme geçilecektir. Bu bölümde Avrupa, Amerika ve Asya'da yer alan kurumsal tahkim merkezlerinin seri tahkim yargılamasına bakış açısı ve seri tahkim yargılamasında benimsenmiş olan genel ilkeler kapsamlı şekilde ele alınacaktır. Son bölümde ise seri tahkim yargılamasının tahkim yargılamasına hakim olan gelen ilkelere uygunluğu değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler

Seri Tahkim, Kurumsal Tahkim, Yargılama Süresi, Adil Yargılanma Hakkı, Hukuki Dinlenilme Hakkı

Abstract

The long duration of trials before a national court and their high costs are two of the main reasons for the emergence of arbitration. Arbitration helps to conduct shorter and cheaper trials and provides an opportunity for a trial to be conducted by experts according to the will of the parties involved. Therefore, arbitration is extremely important in settling commercial disputes that may last for a long time. However, over time, because of the growing interest regarding arbitration and the nature of the disputes filed before arbitration, trials that undergo arbitration started consuming more time with high costs. To address such a predicament, the concept of fast-track arbitration emerged, having simplified procedures and prompt conduction. Therefore, the first chapter of this study will present an examination of the concept of fast-track arbitration and its advantages and disadvantages. In the second chapter, the researchers will explain the distinctive properties of fast-track arbitration, taking into consideration the regulations in comparative law. Here, the perspective and general principles of fast-track arbitration regulated by arbitration institutions in Europe, America, and Asia will be explained in detail. Finally, the researcher will evaluate the relationship between the general principles of arbitration and the suitability of fast-track arbitration to such principles.

Keywords

Fast-track Arbitration, Institutional Arbitration, Duration of Trial, Right to a Fair Trial, Right to Be Heard

* Sorumlu Yazar: Ayşe Yasemin Aydoğmuş (Dr. Öğr. Üyesi), İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, İstanbul, Türkiye. E-posta: yasemin.aydogmus@istanbul.edu.tr ORCID: 0000-0002-3265-4178

Atf: Aydogmus AY, "Seri Tahkim Yargılaması ve Güncel Uygulamaları" (2021) 41(1) PPIL 287. <https://doi.org/10.26650/ppil.2021.41.1.907483>

Extended Summary

Recently, arbitration has been considered one of the most popular methods for resolving commercial disputes. The reasons for preferring arbitration instead of national courts are impartiality; confidentiality; power of parties' will, speed, low costs, and flexibility; and the quality of the decision. The speed of granting a decision may be one of the most important features among the aforementioned reasons. The time for granting a decision is important in every case; however, in commercial cases, the parties are highly worried about time because of potential financial losses, especially when financial matters are at stake. Arbitration became more popular and developed over time as dissatisfaction about arbitral proceedings increased. In the beginning, the primary problem was the intervention of state courts toward arbitration; however, by developing regulations, the high cost and lengthy procedure of arbitral proceedings emerged to be the foci of dissatisfaction. Surveys conducted among the parties, attorneys, and arbitrators indicate that even if the majority of participants are satisfied with the arbitral award, they identify the cost and lengthy duration as the worst characteristics of arbitration, and the participants suggest that these aspects should be improved. Fast-track arbitration has consequentially emerged because of such a situation. The parties who are willing to bring their case to arbitration courts frequently abstain from arbitration because there are cases where the cost and duration were not worth the outcome. Together with fast-track arbitration and expedited procedures, this predicament can be avoided. Fast proceedings and shortened time for granting arbitral award are main advantages of fast-track arbitration. Expedited proceedings may subsequently lower costs (although this is a highly disputed argument in fast-track arbitration). Another advantage to be considered is the lack of interim measures during a short arbitral proceeding. The necessity to work in a more intense manner, the probability of violating the right to a fair trial and right to be heard, and problems with recognition and enforcement of the arbitral award can be treated as disadvantages.

Today, several arbitration institutions offer expedited procedure rules for *simple* cases that have a determined economic value or for cases where the parties wish to benefit from these rules. Economic value, as determined by such institutions, varies from institution to institution, and the threshold of an institution may also differ. One may suppose that these thresholds are determined as per the general nature of the cases brought to that institution and the general population who is willing to apply there. Arbitration institutions have different exceptions regarding the scope of the rules of proceedings and fast-track arbitration. Hence, the study will examine the main tendencies regarding application for fast-track arbitration. Fast-track arbitration has different forms in practice. An institution may prefer the standard arbitration rules and simplify them, whereas others may prefer drafting specific regulations. Both situations have several commonalities. One of the main characteristics of the fast-track arbitration, as mentioned earlier, is the simplified procedure, such as having

a sole arbitrator; having none or just one hearing; limited statements and witnesses, time for submitting documents and information, and utilization of expert witnesses; and shortened time for granting the award. Certainly, several institutions have similar approaches regarding the main rules; however, there are certain points where they resolve. A number of these rules have been severely argued upon in terms of their suitability to the general principles of arbitration, such as right to a fair trial and right to be heard. More importantly, limitation of submissions and number of witnesses and the fact that arbitration institutions impose the *none or maximum of one hearing* rule can be a real problem in terms of upholding a good proceeding. Here, the balance between a simplified and fast proceeding and a proper proceeding should be maintained. Hence, the study will examine the different rules and regulations regarding fast-track arbitration of several institutions worldwide and highlight the similarities and differences among them.

The last part of the study will examine the suitability of fast-track arbitration to the general principles of arbitration, which will focus on the parties' right to a fair trial, right to be heard, will, and public order.

Seri Tahkim Yargılaması ve Güncel Uygulamaları

I. Giriş

Tahkim uzun yıllardır dünyada ticari uyuşmazlıkların çözümünde kullanılan alternatif bir uyuşmazlık çözüm yöntemidir. Ticari işlemlerde tahkimin tercih edilmesinin temelinde öncelikle tahkim yargılamasının tarafsız ve bağımsız olması yatar¹. Halihazırda uluslararası alanda faaliyet gösteren kişiler devlet mahkemelerinin bağlı oldukları devletin sosyal, ekonomik ve siyasi politikası ile bir şekilde bağlı olduklarını; buna karşılık olaraks tahkim yargılamasının bağımsız olduğunu kabul etmektedirler². Ticari hayatın akışı içerisinde tarafların aralarındaki muhtemel uyuşmazlıkların çözümü amacıyla devlet mahkemelerinden kaçınması ve bağımsız çözüm yöntemlerini tercih etmesi hayatın olağan akışına uygundur. İkinci olarak tahkimde irade serbestisinin önemi büyüktür. Tahkimde taraflar hakemlerin sayısı, seçim tarzı, tahkim yeri, tahkim usulüne uygulanacak hukuk, esasa uygulanacak hukuk, tahkim yargılamasının lisanı ve başvurulacak ispat vasıtaları gibi birçok unsuru serbestçe belirleyebilirler³. İrade serbestisinin bu denli kapsamlı olması yargılama sürecini mümkün olduğunca kendileri düzenlemek isteyen taraflar için olumlu bir özelliktir. Bu iki önemli hususun haricinde tahkimin diğer avantajları da tahkimde gizliliğin ön planda olması, tahkimin uzmanlık gerektiren konularda daha uygun ve pratik çözümler sunabilmesi, yerel mahkemelere göre daha hızlı hareket edilip, yargılamanın daha hızlı sonlandırılabilmesi⁴ ve bu bağlamda maliyetin devlet mahkemelerine kıyasla daha ucuz olması⁵ ve son olarak da yabancı hakem kararlarının tenfizinin yabancı mahkeme kararlarına göre daha kolay olmasıdır⁶.

Tahkimin olumlu ve olumsuz özelliklerine dair tahkim sürecinde dahil olmuş kişilerin katılımı ile yapılan bir araştırmada⁷, katılımcılar milletlerarası tahkimin

1 Cemal Şanlı, *Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları* (7th edn, Beta 2019) 320, Ziya Akıncı, *Milletlerarası Tahkim* (5th edn, Vedat 2020) 9 - 10.

2 Şanlı (n1) 320, Aysel Çelikel and B. Bahadır Erdem, *Milletlerarası Özel Hukuk* (16th edn, Beta 2020) 815, Akıncı (n1) 10.

3 Ergin Nomer, *Devletler Hususi Hukuku* (22nd edn, Beta 2017) 554, Çelikel and Erdem (n2) 816, Ergin Nomer, Nuray Ekşi and Günseli Öztekin Gelgel, *Milletlerarası Tahkim Hukuku V:1* (5th edn, Beta 2016) 1, Şanlı (n1) 324-325, Cemal Şanlı, Emre Esen and İnci Ataman Fıganmeşe, *Milletlerarası Özel Hukuk* (8th edn, Beta 2020) 674.

4 Tahkimin en önemli avantajlarından biri olarak ileri sürülen hızlı yargılama imkânı geçmişte devlet mahkemelerinin tahkime müdahalesi nedeniyle engellenmiştir. Bunun üzerine hem Türk hukukunda hem de diğer ülkelerin hukuklarında bahsi geçen müdahaleleri azaltmaya yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Türk hukukunda 4686 sayılı ve 21.06.2001 tarihli Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda (RG: 05.07.2001-24453) bu hususta önemli düzenlemeler mevcuttur. Nuray Ekşi, "Milletlerarası Tahkim Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme" (2003) 23 (1-2) Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, 297, 311 vd.

5 Tahkim yargılamasının devlet mahkemelerine göre daha hesaplı olup olmadığı her daim gündeme gelen bir tartışmadır. Bu durumun her bir uyuşmazlık bakımından ayrıca incelenmesi gereklidir. Tahkime konu olan uyuşmazlığın değeri, yargılama süresi, bu süre içerisinde alınan hukuki hizmetler ve yapılan diğer masraflar tahkimin masraf bakımından avantaj sağlayıp sağlamadığını tespit için önem arz etmektedir. Akıncı (n1) 12. Queen Mary Üniversitesi ile White & Case Hukuk Bürosu tarafından yapılan "2018 International Arbitration Survey: The Evolution of International Arbitration" başlıklı araştırmada tahkimde masraflar konusu kapsamlı olarak incelenmiştir. Anılan araştırma için bkz. [http://www.arbitration.qmul.ac.uk/media/arbitration/docs/2018-International-Arbitration-Survey---The-Evolution-of-International-Arbitration-\(2\).PDF](http://www.arbitration.qmul.ac.uk/media/arbitration/docs/2018-International-Arbitration-Survey---The-Evolution-of-International-Arbitration-(2).PDF) (09.02.2021).

6 Nomer (n3) 554-555, Şanlı (n1) 320-322, Çelikel and Erdem (n2) 815 - 816, Akıncı (n1) 10-11.

7 2018 International Arbitration Survey (n5).

avantajları olarak tahkimde verilen kararların icra kabiliyetini, yerel mahkemelere gidilmesinin önlenmesini, esnek, gizli, tarafsız ve hızlı bir yargılama olmasını dile getirmişlerdir⁸. Buna karşılık olarak ise katılımcılara milletlerarası tahkimin en olumsuz üç özelliği sorulduğunda verilen cevapların başında masraflar gelmektedir⁹. Masraflardan sonra dile getirilen diğer olumsuz özellikler de yargılama esnasında etkin yaptırımların bulunmaması, tahkim ile üçüncü kişilerin üzerinde etki sağlanamaması, yargılama süresi, hakemlerin etkinliğini denetleme imkanı bulunmaması, devlet mahkemelerinin müdahalesidir¹⁰. Görüldüğü üzere, tahkim müessesesi özellikle yabancılik unsuru içeren ticari uyuşmazlıkların çözümünde sıkça başvurulan bir çözüm yöntemi olmakla¹¹ beraber uzun yargılama süreleri ve dolayısıyla yüksek masraflar nedeniyle katılımcılar tarafından çokça eleştirilmektedir. Halbuki medeni usul ekonomisi ilkesinin tahkime yansımaları olarak; tahkim iradesini ortaya koyan tarafların hem yargılama süresinden hem de giderlerden tasarruf etmeyi hedefledikleri kabul edilmektedir¹². Bu nedenle de uluslararası ticari ilişkilerin tarafı olan kimseler ortaya çıkmış ya da çıkması muhtemel olan uyuşmazlıkların çözümü için daha hızlı ve daha hesaplı bir çözüm elde etmek üzere usul bakımından sadeleştirilmiş ve hızlandırılmış bir yönetime ihtiyaç duymuşlardır¹³.

Tahkimde sürelerin önemi her zaman gündeme gelen bir konudur. Doktrinde yargılamaların hızlı olmasının tahkimin avantajlarından biri olduğu ileri sürülmektedir¹⁴. Buna rağmen somut durum ele alındığında tahkim yargılamalarına katılanların yargılama sürelerinden her daim memnun olduklarını kabul etmek mümkün değildir. Queen Mary Üniversitesi ve White & Case Hukuk Bürosu tarafından 2010 yılında yapılan bir araştırmada tahkimde zaman kavramı kapsamlı olarak ele alınmıştır¹⁵. Araştırmanın yargılama sürelerine dair bölümde öncelikle yargılama sürelerinin uzunluğunun nedenleri araştırılmıştır. Katılımcılar sürelerin uzamasının genel olarak tarafların tutumlarından kaynaklandığını, hakem heyetinin oluşturulması, yazılı beyan ve delil sunma süreçlerinin uzun olduğunu dile getirmişlerdir¹⁶. Katılımcılar tahkimde yargılama sürelerinin kısaltılması adına hakemlerin ve tahkim merkezlerinin daha sıkı

8 Katılımcıların %3 gibi çok az bir kısmı ise milletlerarası tahkimde masrafların da bir avantaj olduğunu ileri sürmüştür. Katılımcıların tahkimin avantajlarına dair cevapları için bkz. 2018 International Arbitration Survey 7.

9 2018 International Arbitration Survey (n5) 8.

10 2018 International Arbitration Survey (n5) 8.

11 Katılımcıların %97'si yabancılik unsuru taşıyan uyuşmazlıklar bakımından tercih ettikleri çözüm yönteminin tahkim olduğunu dile getirmişlerdir. 2018 International Arbitration Survey 5.

12 Ejder Yılmaz, "Usul Ekonomisi" (2008) 57 (1) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 244–245.

13 "Using Fast Track Arbitration For Resolving Commercial Disputes" (2018) 6 Norton Rose Fulbright Corporate and Commercial Disputes Review 25, Begüm Hande Ertürk, "Milletlerarası Tahkimde Yeni Gelişmeler: Tahkim Yargılaması Süreci ve Masraflarının Azaltılması" (2013) 19 (2) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 1596–1597, 1611–1612.

14 Şanlı (n1) 320, Nomer (n3) 554, Çelikel and Erdem (n2) 801–802.

15 Queen Mary Üniversitesi ve White & Case Hukuk Bürosu tarafından 2010 yılında yapılan "2010 International Arbitration Survey: Choices in International Arbitration" başlıklı araştırma için bkz. http://www.arbitration.qmul.ac.uk/media/arbitration/docs/2010_InternationalArbitrationSurveyReport.pdf (11.02.2020).

16 2010 International Arbitration Survey (n15) 32.

kurallar koymasının ve önlemler almasının süreci hızlandırabileceğini ve bu durumun da daha etkin bir uyuşmazlık çözüm mekanizması oluşturmaya yardımcı olacağını belirtmişlerdir¹⁷.

Uygulamada hızlandırılmış tahkime duyulan ihtiyaç çeşitli araştırmalara da yansımıştır. Örneğin Queen Mary ve White & Case Hukuk Bürosu tarafından 2012 yılında yapılan araştırmada¹⁸ katılımcılara doğrudan seri tahkim yargılamasına dair uygulamaları ve tercihleri de sorulmuştur. Araştırmada ortaya çıkan sonuç oldukça şaşırtıcıdır. Zira her ne kadar seri tahkim usulü genel olarak ilk tercih edilen uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak kararlaştırılsa da katılımcıların %95'i seri tahkim yargılamasına hiç katılmadıklarını ya da son derece sınırlı sayıda katıldıklarını dile getirmiştir¹⁹. Seri tahkim yargılamasına dahil olan kişilere katılım şekilleri sorulduğunda ise katılımcıların yarısı taraflar arasındaki tahkim anlaşması uyarınca, %23'ü hızlandırılmış tahkim kurallarının tercih edilmesiyle, %21'i yargılamanın başlangıcında verilen onayla ve kalan %6'sı da tarafların başvurusu üzerine hakem heyetinin karar vermesi üzerine seri tahkim yargılamasına dahil olduklarını dile getirmiştir. Yapılan araştırmada katılımcılara seri tahkim yargılaması tecrübelerine dair görüşleri de sorulmuştur. Katılımcıların %9'u olumsuz görüşte olduklarını iletmelerine rağmen %35 bu tecrübeden olumlu olarak bahsetmiş, büyük bir çoğunluk olarak %40'ı ise tecrübelerinin her bir davaya göre farklılık gösterdiğini dile getirmiştir²⁰.

Özellikle doğası gereği daha karmaşık olan davalar bakımından seri yargılama usulünün riskli olduğunu dile getiren katılımcılar birden fazla davanın ortaya çıkması halinde ilk yargılamada seri tahkim usulünün uygulanmasının sonrakileri tehlikeye atabileceğine dair kanaat bildirmişlerdir²¹. Katılımcıların seri tahkim yargılamasına dair görüş ve eğilimlerinin yanı sıra seri tahkim tecrübelerinden çıkan sonuçların da ortaya konulması önemlidir. Seri tahkim yargılamasının en güçlü özelliklerinden biri sürelerin kısa olmasıdır. Yapılan araştırmada, katılımcılara seri tahkim yargılamasında tarafların kısaltmış sürelerle riayet edip etmediği sorulmuştur. Bu soruya verilen cevap, seri tahkim yargılamasını destekler niteliktedir. Katılımcıların %93'ü genelde sürelerle uyulduğunu dile getirmiştir²². Bu cevap seri tahkim yargılamalarının popülerleşmesi bakımından oldukça önemlidir. Bunun bir yansıması olarak da zaten katılımcıların %65'i ileride seri tahkim yargılamasından faydalanmayı istediklerini dile getirmiştir²³. Katılımcıların genel eğilimi uyuşmazlığın konusu ve miktarını dikkate almak suretiyle

17 2010 International Arbitration Survey (n15) 32.

18 Queen Mary Üniversitesi ve White & Case Hukuk Bürosu tarafından 2012 yılında yapılan "2012 International Arbitration Survey: Current and Preferred Practices in the Arbitral Process" başlıklı araştırma için bkz. http://www.arbitration.qmul.ac.uk/media/arbitration/docs/2012_International_Arbitration_Survey.pdf (11.02.2020).

19 2012 International Arbitration Survey (n18) 10.

20 2012 International Arbitration Survey (n18) 15.

21 2012 International Arbitration Survey (n18) 15.

22 2012 International Arbitration Survey (n18) 15.

23 2012 International Arbitration Survey (18) 10.

seri tahkim yargılamasını tercih etmeye yöneliktir²⁴. Bu örnek üzerinden görülmektedir ki; konu ve uyuşmazlığın kapsamı uygun olduğu sürece seri tahkim usulü uluslararası ticareti aktörleri tarafından tercih edilecek bir sistemdir.

2015 yılında Queen Mary Üniversitesi ve White & Case Hukuk Bürosu tarafından yapılan tahkimin iyileştirmesine dair ortak bir araştırmada tahkimin başlıca olumsuz özellikleri arasında tahkim masrafları ve yargılama süresinin uzunluğu sayılmıştır²⁵. Araştırmacılar ise masraf ve zaman sorununu çözmek adına neler yapılabileceğine dair sorular yönelterek bu konuyu irdelemişlerdir. Araştırmacılar tarafından katılımcılara arabuluculuğun tahkim öncesinde kullanılması, tahkim kurallarından değişiklikler gibi çeşitli seçenekler sunulmuş ve bunların tahkimde masraf ve süreleri azaltma ve bu bağlamda milletlerarası tahkimi iyileştirmeye etkisi incelenmiştir. Araştırmacılar tarafından sunulan önerilerden hiçbiri tam destek almasa da katılımcılar tarafından etkin çare olarak kabul edilenler usuli işlemlerin sıkı tutulması, sürelerle uymamanın yaptırımlara yol açması, hakem kararının verilmesine dair süre belirlenmesi gibi sürelerin ve usuli işlemlerin netlik kazanmasına yöneliktir²⁶.

2015 yılında yapılan bu araştırmada da katılımcıların %92'si dava değerinin belirli bir miktarın altında olduğu hallerde sadeleştirilmiş usulün uygulanmasının milletlerarası tahkim açısından faydalı olacağını dile getirmiş, hatta katılımcıların %33'ü belirli bir miktarın altında kalan uyuşmazlıklarda sadeleştirilmiş usulün zorunlu olması gerektiğini belirtmiştir²⁷. Katılımcıların bir kısmı ise, uyuşmazlığın niteliği ve davanın yapısı ile talebe konu olan miktarın her zaman birbirine paralel olmadığını, bu nedenle de miktara bağlı olarak uygulanacak kuralların tespitinin her zaman uygun bir çözüme götürmeyeceğini ileri sürmüştür²⁸.

Seri tahkim usulünün ortaya çıkmasında etkili olan en önemli unsurlardan biri de tahkimde taraflara tanınan irade serbestisi ve esneklik imkanıdır. Seri tahkim yargılamasına dair genel kural, ilgili kurumun belirlediği kuralların haricinde kalan konularda kurumun tahkim kurallarına ve hızlandırılmış yargılamanın ruhuna uygun

24 2012 International Arbitration Survey (18) 15.

25 Queen Mary Üniversitesi ve White & Case Hukuk Bürosu tarafından 2015 yılında yapılan "2015 International Arbitration Survey: Improvements and Innovations in International Arbitration" araştırması 7 ihttp://www.arbitration.qmul.ac.uk/media/arbitration/docs/2015_International_Arbitration_Survey.pdf (11.02.2021).

26 2015 International Arbitration Survey (n25) 25.

27 2015 International Arbitration Survey (n25) 24, 26.

28 2015 International Arbitration Survey (n25) 26.

ve ileride tenfiz edilebilir bir karar elde etmeye yönelik bir yargılama yürütülmesidir²⁹. Bu kural çerçevesinde hakemlere tahkim yargılamasının hızlı ve sadeleştirilmiş şekilde ancak her halükarda sağlıklı yürütülmesi için yetki verilmektedir. Hakemler özellikle kurallarda tek tek sayılmayan, hayatın olağan akışı içerisinde karşılaşılması muhtemel sorunlar karşısında hızlı yargılama hedefine ve tahkim yargılamasına egemen prensiplere sadık kalarak çözümler üretebilirler.

Zaman içerisinde uygulamada duyulan bu ihtiyaç nedeniyle birçok kurumsal tahkim merkezi özel olarak seri tahkim kuralları düzenlemiştir³⁰ ya da sadeleştirilmiş/hızlandırılmış tahkim usulü başlığı altında standart tahkim kurallarının seri tahkime uyarlanmasına dair esaslar³¹ tespit etmişlerdir³². Seri tahkim yargılaması özellikle hızlı çözüm gerektiren, hukuki nitelik olarak daha az karmaşık olan sorunların çözümünde etkili olabilecek bir uygulamadır³³. Seri tahkim yargılaması ele alınırken üzerinde durulması gereken önemli bir husus ise bu müessesenin acil durum hakemliğinden farklı olmasıdır. Acil durum hakemliği bir uyuşmazlığın tahkim önünde çözülmesi yönünde irade gösteren tarafların hakem ya da hakemlerin göreve başlamasını bekleyemeyeceği kadar acil durumlarda tarafların ihtiyaç duydukları geçici korumayı sağlamak üzere ortaya çıkmış hukuki bir müessesedir³⁴. Acil durum hakemi, somut olayın gereklilikleri çerçevesinde ihtiyaç duyulan acil önemleri almak ve gerekli geçici korumayı sağlamak adına devreye girebilecek bir mekanizmadır. Halbuki seri tahkim usulü yargılamayı hızlandırmayı ve uyuşmazlığın çözümüne dair nihai kararı kısa

- 29 İstanbul Tahkim Merkezi (ISTAC) Seri Tahkim Kuralları m. 9/2 (ISTAC Seri Tahkim Kuralları için bkz. <https://istac.org.tr/wp-content/uploads/2016/01/ISTANBUL-TAHKIM-MERKEZİ-SERİ-TAHKİM-KURALLARI.pdf> (01.02.2021)), Milletlerarası Tahkim Odası (ICC) Tahkim Kuralları Ek 6 Hızlandırılmış Usul Kuralları m. 5 (ICC Tahkim Kuralları için bkz. <https://iccwbo.org/dispute-resolution-services/arbitration/rules-of-arbitration/>, ICC Hızlandırılmış Usul Kuralları için bkz. <https://iccwbo.org/dispute-resolution-services/arbitration/expedited-procedure-provisions/> (01.02.2021)), İstanbul Ticaret Odası Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi (İTOTAM) Tahkim Kuralları Ek 4 Küçük Hukuk Uyuşmazlıklarına İlişkin Tahkim Kuralları m. 4, 10 (İTOTAM Tahkim Kuralları için bkz. https://www.itotam.com/Dosyalar/2021/TAHKİM_2021.pdf (01.02.2021)), Milano Tahkim Merkezi Tahkim Kuralları Ek D Sadeleştirilmiş Tahkim Usulü m. 1/3 (Milano Tahkim Merkezi Tahkim Kuralları için bkz. <https://www.camera-arbitrale.it/upload/documenti/arbitrato/Regolamento%20arbitrale%20CAM-luglio2020.pdf> (01.02.2021)), Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsü (SCC) Hızlandırılmış Tahkim Kuralları m. 2/2 (SCC Hızlandırılmış Tahkim Kuralları için bkz. https://sccinstitute.com/media/1407444/arbitrationrules_eng_2020.pdf (01.02.2021)), International Institute for Conflict Prevention & Resolution (CPR) Kurumsal Seri Tahkim Kuralları m.6/1 (CPR Kurumsal Seri Tahkim Kuralları için bkz. <https://www.cpradr.org/resource-center/rules/arbitration/fast-track-administered-arbitration-rules> (01.02.2021)). CPR tarafından ayrıca kurumsal olmayan seri tahkim yargılamalarına dair kurallar da hazırlanmıştır. İlgili kurallar için bkz. <https://www.cpradr.org/resource-center/rules/arbitration/fast-track-rules-of-procedure> (01.02.2021)).
- 30 Örnek olarak bkz. ISTAC Seri Tahkim Kuralları, Milano Tahkim Merkezi Tahkim Kuralları Ek D Sadeleştirilmiş Tahkim Usulü, CPR Kurumsal Seri Tahkim Kuralları.
- 31 Örnek olarak bkz. ICC Hızlandırılmış Usul Kuralları, The London Court of International Arbitration (LCIA) Tahkim Kuralları https://www.lcia.org/Dispute_Resolution_Services/lcia-arbitration-rules-2020.aspx (01.02.2021), Meksika Tahkim Merkezi Kuralları <https://camex.com.mx/wp/wp-content/uploads/2018/10/reglas-vigentes-espanol-rev.pdf> (10.02.2021), CAM-CCBC Hızlandırılmış Tahkim Kuralları için bkz. <https://ccbc.org.br/cam-ccbc-centro-arbitragem-mediacao/ra-46-2021-regulamento-de-arbitragem-expedita/> (21.02.2021).
- 32 Ad hoc tahkimde de seri yargılama usulü uygulanması mümkündür. Elbette burada tarafların seri yargılama yapılması yönünde irade göstermesi gereklidir. Irene Welsler and Christian Klausegger, "Chapter II: The Arbitration and The Arbitration Procedure—Fast track arbitration: Just fast or something different?" (2009) Austrian Arbitration Yearbook on International Arbitration, Klausegger, Klein, Kreamslehner, et al. (ed) 259.
- 33 Joséphine Hage Chahine, "Fast track arbitration: a time-efficient procedure that could hinder the award?", Jus Mundi <https://blog.jusmundi.com/fast-track-arbitration-a-time-efficient-procedure-that-could-hinder-the-award/> (09.02.2021).
- 34 N. Tuğçe Bilgetekin, "Acil Durum Hakemliği", (2016) 36(1) Public and Private International Law Bulletin 35–36, M. Ece Uyanık, *Tahkim Yargılamasında Acil Durum Hakemi* (Seçkin, 2020) 39 - 40.

süre içerisinde temin etmeyi hedefleyen bir müessesedir. İkinin süratli karar alma gibi ortak bir yönü olsa da çözüm getirmeyi hedefledikleri hususlar, her iki müessese tarafından da verilecek kararların konusu, izlenecek usul ve verilen kararların niteliği itibariyle iki kurumun birbirlerinden farklı oldukları aşıkardır³⁵.

Günümüzde birçok tahkim merkezi seri tahkim kurallarına sahiptir. Bu merkezler belirledikleri kriterler ışığında hangi uyuşmazlıklara ne şekilde sadeleştirilmiş ve hızlandırılmış bir tahkim yargılaması yapılacağını net bir şekilde düzenlemişlerdir³⁶. Kurumsal olarak seri tahkim kurallarına sahip olmayan bazı tahkim merkezleri de kendi tahkim kuralları içerisinde yer alan düzenlemelere dayanarak tahkim yargılamasının sadeleştirilmesine ve özellikle usuli işlemlerin sürelerinin kısaltılmasına olanak sağlamaktadırlar³⁷. Çalışmamızda ilgili düzenlemeler ve uygulamalara yer verilecektir.

II. Seri Tahkim Yargılamasının Avantaj ve Dezavantajları

A. Seri Tahkim Yargılamasının Avantajları

Seri tahkim yargılamasının kuşkusuz en önemli avantajı hızlandırılmış ve sadeleştirilmiş yargılama sonucunda elde edilen kısaltılmış yargılama süresidir. Her ne kadar tahkim yargılamasının devlet mahkemelerine göre daha hesaplı ve daha kısa süreli olması beklenirse de son yıllarda milletlerarası ticari tahkime dair yapılan incelemelerde maalesef bu beklentinin tam anlamıyla karşılanamadığı, yargılama süresinin hedeflenen uzun olduğu ve bu durumun da özellikle taraflarca dışarıdan alınan hukuki hizmetlerin maliyetini arttırdığı bir önceki bölümde görmüştük. Bu durumun tarafları milletlerarası ticari tahkimden uzaklaştırabileceği ya da tahkim öncesi alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin öncelikle tercih edilmesine neden olduğu dile getirilebilir³⁸. Dolayısıyla milletlerarası ticari tahkimde uzayan yargılama sürelerinden kaynaklanan rahatsızlık seri tahkim yargılamasının ortaya çıkması ve gelişmesinde etkili olmuştur³⁹. Milletlerarası tahkimde usule uygulanacak hukuk

35 Acil durum hakemliğini yargılamanın seri şekilde gerçekleştirildiği tahkim ihtimallerinden biri olarak değerlendiren LCIA açıklaması için bkz. https://www.lcia.org/Frequently_Asked_Questions.aspx#25. (10.02.2021).

36 Bkz. Bölüm III A.

37 Bu bağlamda örneğin LCIA özel olarak seri tahkim kuralları düzenlememiştir. Ancak 2020 itibariyle yürürlükte olan tahkim kuralları içerisinde süreci sadeleştirmeye ve hızlandırmaya yönelik imkanlar mevcuttur. LCIA'nın kendi internet sitesinde yaptığı açıklama uyarınca kendi bünyesinde yürütülecek tahkim yargılamalarının seri halde ilerleyebilmesi için çeşitli imkanlar mevcuttur. LCIA acil durum hakemliğini de seri tahkim imkanlarından biri olarak saymıştır. Her ne kadar bu açıklamada acil durum hakemliğinin yalnızca belirli ve acil bir konuda karar vereceği, uyuşmazlığın tamamı hakkında karar verme yetkisi olmadığı dile getirilmiş olsa da kanaatimizce acil durum hakemliğinin bu başlık altında yer alması uygun değildir. İlgili açıklama için bkz. https://www.lcia.org/Frequently_Asked_Questions.aspx#25. (10.02.2021). Bunlar tarafların anlaşması suretiyle hızlandırılmış usul kurallarının benimsenmesi ve hakem heyetinin hızlandırılmış şekilde düzenlenmesine ilişkindir. LCIA açıklaması ve LCIA Kuralları m.9,14.

38 2018 International Arbitration Survey (n5) 5–6.

39 Welsler and Klausegger (n 32) 260.

konusunda tarafların seçim hakkı olduğu genel bir ilke olarak kabul görmektedir⁴⁰. Bu bağlamda da tarafların tahkimde uygulanacak usul hukuku kurallarını tahkime hakim genel ilkeler çerçevesinde düzenlemesi ya da daha önceden tahkim merkezleri tarafından düzenlenmiş olan seri usul kurallarını tercih etmesi aslen irade serbestisine uygundur. Seri tahkim yargılamasında standart tahkime göre hem süreler kısaltılmıştır hem de yargılama usulü sadeleştirilmiştir. Böylelikle tarafların gereksiz beyan sunmak, olayla doğrudan irtibatlı olmayan tanıklar dinletmek, ek süreler istemek gibi çeşitli taktikler ile yargılamayı uzatması engellenmiştir. Tahkim yargılamasının sadeleştirilmesi ve sürelerin kısaltılması ile birlikte yargılamanın esas konudan ayrılmadan, sadece öze odaklanarak yürütüldüğünü ve bu bağlamda da seri tahkimin avantajlı olduğunu ileri süren bir görüş mevcuttur⁴¹. Bu bağlamda 2018 yılında yapılan bir araştırmaya göre bankacılık ve finans, inşaat ve altyapı, enerji ve teknoloji alanlarda meydana gelen uyuşmazlıkların çözümünde seri tahkim yargılamalarının geliştirilmesi ve yaygınlaşması milletlerarası tahkimin daha uygun bir çözüm yöntemi haline getirecek unsurların başında sayılmıştır⁴².

Seri tahkim yargılamalarının daha kısa sürmesinin ve genel olarak tek hakemli olmasının sağladığı önemli bir avantaj ise yargılamanın standart tahkim yargılamalarına kıyasla daha hesaplı olmasıdır. Bilindiği üzere hakem giderleri, keşif bedelleri, duruşma masrafları ve uzun zaman boyunca dışarıdan alınan hukuki hizmetler tahkim masraflarının temelidir. Sadeleştirilmiş bir usulde, daha az hakemle ve kısa sürede gerçekleşecek yargılamalar taraf masrafları ve ortak giderlerin azaltılmasında önemli katkı sağlayacaktır. Her ne kadar seri yargılamalar esnasında gerek hakem gerekse avukatlar söz konusu yargılamaya odaklanacakları için aslen vakitlerinin çoğunu bu yargılama ile ilgili olarak geçirecek olsalar da; yine de sürelerin, yargılamanın doğası gereği kısaltılması, bazı detayların devre dışı bırakılması ve sadeleştirilmiş usul çerçevesinde masrafların önemli ölçüde azalması muhtemeldir. Seri tahkimin bir diğer avantajı ise, taraf iradesine tanınan serbestinin standart tahkimden daha geniş olmasıdır⁴³. Aslında tahkimde taraf iradesinin rolü genel anlamda çok önemlidir ama seri tahkimin doğasından kaynaklanan yargılamaya uygulanacak usulün sadeleştirilmesi amacı doğrultusunda, hakemlerin beyan ve delil sunma, duruşma yapma gibi çeşitli konularda taraf iradesine doğrudan başvurması ve gösterilen irade uyarınca hızlı karar alması mümkündür. Elbette tarafların standart tahkimde

40 Sibel Özel, *Milletlerarası Ticari Tahkimde Kanunlar İhtilafı Meseleleri* (Legal, 2008) 97, Musa Aygül, *Milletlerarası Ticari Tahkimde Tahkim Usulüne Uygulanacak Hukuk ve Deliller* (Oniki Levha, 2014) 47. Milletlerarası Tahkim Kanunu uyarınca taraflar tahkim usulüne uygulanacak kuralları Kanunun emredici hükümleri saklı kalmak kaydıyla serbestçe belirleyebilirler. Milletlerarası Tahkim Kanunu uyarınca tanınan bu serbesti ve uygulamasına dair bkz. Akıncı (n1), 231–232.

41 Welser and Klausegger (n32) 272.

42 2018 International Arbitration Survey (n5) 31. Yatırım tahkimi alanında da International Center for Settlement of Investment Disputes (ICSID) huzurunda gerçekleşecek tahkim yargılamalarında kullanılacak hızlandırılmış yargılama usulüne dair özel düzenlemeler mevcuttur. Sektörün ihtiyaçları ve ICSID yargılamalarının özellikleri dikkate alınarak hazırlanmış olan hızlandırılmış usule dair kurallar için bkz. Burak Terzi, “ICSID Tahkiminde Hızlandırılmış Muhakeme Usulü” (2017) 37 (2) Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni 835–840.

43 Welser and Klausegger (n32) 273.

de uygulanacak usule müdahale etmesi, çeşitli kurallar getirmesi mümkündür ancak genel olarak birçok tahkim merkezinin seri yargılama kurallarında birçok adımda taraf iradesine başvurulmasına dair özel düzenlemeler mevcuttur. Örneğin ISTAC Seri Tahkim Kuralları incelendiğinde aslen seri tahkim yargılamasının tek hakemli olacağını kabul edildiği ancak tarafların aksini kararlaştırmasına imkân tanındığı gözlemlenmektedir⁴⁴. ISTAC seri tahkim usulünde tarafların yargılama süresini uzatma imkânı mevcuttur ancak bu imkânın suni nedenler üretilmek suretiyle kullanılmaması, tarafların bir an önce karar verilmesine dair niyetleri seri tahkim yargılamasının amacına uygundur⁴⁵. Tarafların kendilerine tanınan serbestiyi sadeleştirilmiş bir usulü benimseme ve hızlı hareket etme yönünde kullanması halinde seri tahkim usulünün amacına uygun sonuçlanması muhtemeldir.

Seri tahkim yargılamasının bir diğer önemli avantajı da ihtiyati tedbir ya da haciz kararlarına görece daha az ihtiyaç duyulacak olmasıdır⁴⁶. Zira seri tahkim yargılamasında hedef zaten yargılamayı bir an önce bitirmektir. Uygulamada görüldüğü üzere seri tahkim yargılamalarında azami süre üç ila altı aydır⁴⁷. Bu noktada kısa sürecek yargılama sürecinde geçici tedbirlere başvurulması hem kararın alınması hem de icrasının gerektireceği zaman ve uğraş dikkate alındığında pek de muhtemel değildir.

B. Seri Tahkim Yargılamasının Dezavantajları

Seri tahkim yargılamaları daha hızlı ve dolayısıyla daha hesaplı olmaları nedeniyle tercih edilirken nitelikleri gereği her türlü uyumsuzluk için uygun değildirler⁴⁸. Tahkim anlaşması taraflar arasında uyumsuzluk ortaya çıktıktan sonra akdedilebileceği gibi henüz uyumsuzluk ortaya çıkmadan önce de esas sözleşmeye konulacak bir kayıt ya da ayrıca akdedilecek bir sözleşme ile yapılabilmektedir⁴⁹. Ancak bu durumda, yani henüz taraflar arasındaki uyumsuzluk ortaya çıkmadan önce tarafların uyumsuzluğu seri tahkim yargılamasına taşımaya karar vermesi ya da üzerinde anlaştıkları tahkim kurumu kuralları uyarınca uyumsuzluğun seri tahkime tabi olacak olması risklidir. Zira tarafların bu aşamada ortaya çıkacak uyumsuzluğun niteliği hakkında net bilgi sahibi olması

44 ISTAC Seri Tahkim Kuralları madde 3.

45 ISTAC Seri Tahkim Kuralları madde 7.

46 Welser and Klausegger (n32) 273. Buna rağmen seri tahkim yargılamasında ihtiyati tedbir kararı alınmasına dair özel düzenlemeler de mevcuttur. Bkz. SCC Hızlandırılmış Tahkim Kuralları m. 37, 01.01.2020 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiş olan World Intellectual Property Organization (WIPO) Hızlandırılmış Tahkim Kuralları m. 42 <https://www.wipo.int/amc/en/arbitration/expedited-rules/> (20.02.2021).

47 Bkz. Bölüm III C 6.

48 Welser and Klausegger (n32) 274. Diğer taraftan Bazı sektörler için ise özel olarak düzenlenmiş seri tahkim kuralları mevcuttur. Örneğin 1 Temmuz 2015 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiş olan American Arbitration Association (AAA) İnşaat Sektörü Tahkim Kuralları ve Arbuluculuk Usulünde seri yargılama usulüne dair özel düzenlemeler mevcuttur. <https://adr.org/sites/default/files/ConstructionRules-Web.pdf> (23.02.2021).

49 Bu konuda kurumsal tahkim merkezleri ve çeşitli ulusal düzenlemelerin özel düzenlemeleri mevcuttur. Milletlerarası Tahkim Kanunu uyarınca tahkim anlaşmalarının tahkim şartı ya da tahkim sözleşmesi şeklinde yapılması hakkında bkz. Şanlı (n1) 352–353, Akıncı (n1) 126–127.

mümkün değildir. Ortaya çıkacak uyuşmazlığın kapsamı, sunulacak delillerin niteliği, uyuşmazlık bedeli olayı standart ya da seri tahkime taşımada önemli birer kriterdir. Bu nedenle de seri tahkim yargılamasının uyuşmazlık ortaya çıktıktan sonra tercih edilmesi daha makul bir yaklaşım olabilir. Bu bağlamda birçok düzenlemede taraflara standart tahkime başvurma imkanı tanınmış olması önemlidir. Yargılamanın doğasının her türlü uyuşmazlığa uygun olmaması bir dezavantaj olarak nitelendirilebilir.

Seri tahkim yargılamasının bir diğer önemli dezavantajı da taraflardan sadece birinin seri tahkim yargılamasına olumlu yaklaşmaması halinde ortaya çıkar. Seri tahkim yargılamalarının etkin olabilmesi için tarafların da süreci desteklemesi ve birbirleri ile uyumlu olması gereklidir⁵⁰. Doktrinde seri tahkimdeki sıkıştırılmış sürelerle ve sadeleştirilmiş usule uymaya yanaşmayan tarafın ileride yargılama esnasında adil yargılanma hakkına müdahale edildiğini ileri sürebileceği ve bu durumda hakem kararının iptaline ya da tenfiz edilmemesine dahi yol açabileceği ileri sürülmüştür⁵¹. Kanaatimizce bu görüşe karşı en önemli argüman tahkime hâkim olan taraf iradesidir. Tarafların belirli bir uyuşmazlığın çözümünde tahkimi hatta seri yargılama usulünü tercih etmesi tamamen kendilerine kalmış bir karardır. İlerleyen bölümlerde görüleceği üzere, tarafların belirli bir meblağın altında kalan uyuşmazlıklar için seri tahkim usulünü seçmeme ve standart tahkim yoluna gitme ya da tam tersine belirli bir meblağın üzerindeki uyuşmazlıklarda standart yargılama yerine seri tahkim usulüne başvurma iradesi gösterme hakları mevcuttur⁵². Tarafların seri tahkim yargılamasını tercih ederken sürelerin kısalığından ve usuli işlemlerin sadeleştirilmiş olduğundan haberdar olması ya da en azından haberdar olmasının gerektiği kabul edilmelidir. Bu nedenle de kanaatimizce tarafların kendi iradeleri ile seri tahkim usulüne başvurduktan sonra sürelerin kısalığı ya da hızlı hareket edilmesinin adil yargılanma hakkının ihlali anlamına geldiğini ileri sürmesi dürüstlük kuralı ile bağdaşmayacaktır. Özellikle tarafların kurumsal kurallar üzerinde kendi iradeleri ile yapacakları değişiklikler bakımından böyle bir itirazın kabul edilmesi ve buna dayanılarak hakem kararının iptali ya da tenfiz edilmemesi, kanaatimizce taraf iradesine müdahale ve dürüstlük kuralına aykırı hareketin korunması anlamına gelecektir. Kaldı ki Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve İcrası Hakkında 10 Haziran 1958 Tarihinde New York'ta Yapılan Sözleşmesi⁵³ uyarınca tenfiz edilmesi talep edilen hakem kararlarında adil yargılanma hakkının ihlali nedeniyle tenfizin reddi talep edilirse, bu talebin kabulü için ilgili itirazların tahkim yargılaması sırasında da ileri sürülmüş olması gereklidir⁵⁴. Kurumsal tahkim merkezlerinin tercih edilmesi halinde seri tahkim usulüne tabi

50 Welser and Klausegger (n32) 262.

51 Welser and Klausegger (n32) 275.

52 Bkz. Bölüm III A

53 08.05.1991 tarihli ve 3731 sayılı Kanunla onaylanmış olan (BK Karar Sayısı: 91/2151) Sözleşme 25.09.1991 tarihli ve sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmak suretiyle yürürlüğe girmiştir. New York Sözleşmesi ticari işlerle ilgili olarak verilen yabancı hakem kararlarının tenfizinine ilişkindir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Şanlı (n1) 427-431.

54 Ahmet Cemal Ruhi, *1958 Tarihli New York Sözleşmesi Çerçevesinde Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi* (Oniki Levha, 2019), 90.

olundaysa ve taraflar bu konuda herhangi bir itiraz ileri sürmediyse, bu noktadan sonra yapılabilecek tek inceleme, tahkim yargılamasında ilgili kurallara uygun hareket edilip edilmediğine ilişkindir⁵⁵.

III. Güncel Uygulamalar Işığında Seri Tahkim Yargılamasının Önem Arz Eden Özellikleri

Seri tahkim yargılamalarında standart tahkim usullerinden farklı olan ve seri tahkime özgü olarak düzenlenmiş bazı hususlar bulunmaktadır. Bunlar özellikle seri tahkim kurallarının uygulama alanı ve uygulanacak usule ilişkindir. Bu bölümde seri tahkim yargılamasının önem arz eden özellikleri yerli ve yabancı kurumsal tahkim merkezlerinin düzenlemeleri ışığında ele alınacaktır.

A. Seri Tahkim Usulünün Uygulama Alanı

Seri tahkim yargılaması ile ilgili olarak akla gelen en önemli sorulardan biri hangi uyuşmazlıkların bu usule uygun olup olmadığına dairdir. Seri tahkimin doğasından kaynaklanan sadeleştirilmiş ve hızlandırılmış usule uygun olma kriterinin, uyuşmazlığın konusu ve niteliğinden kaynaklanabileceği düşünülse de, birçok kurum, seri tahkim kurallarının uygulanabilirliğini dava konusu talebin miktarı ile ilişkilendirmiştir⁵⁶. Türk hukukunda ISTAC Seri Tahkim Kuralları m.1’de kuralların uygulama alanı düzenlenirken taleplerin ve varsa karşı davadaki taleplerin tahkim davasının açıldığı tarihteki toplam tutarının 300.000 TL’yi geçmediği uyuşmazlıklarda seri tahkim kurallarının uygulanacağı, taraflarının bunun aksini kararlaştırabileceği belirtilmiştir. Ayrıca 300.000 TL’yi geçen uyuşmazlıklar bakımından da tarafların seri tahkim kurallarının uygulanacağını kararlaştırabileceği açıkça düzenlenmiştir. 14.04.2016 yılından sonra yapılan tahkim anlaşmaları bakımında uygulama alanı bulan İTOTAM Küçük Hukuk Uyuşmazlıklarına İlişkin Tahkim Kurallarında da benzer bir düzenlemeye yer verilmiştir. Anılan kuralların 1. maddesi uyarınca taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça miktar veya değeri 200.000 TL’yi aşmayan uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözüme kavuşturulmasında küçük hukuk uyuşmazlıklarına ilişkin kurallar uygulama alanı bulur.

Yurtdışında yürütülecek seri tahkim yargılamaları bakımından da benzer kurallar mevcuttur. Örneğın 1 Mart 2017 tarihi itibariyle düşük miktartlı uyuşmazlıkların hızlı

55 Şanlı, Esen and Ataman Fıganmeşe (n3), 692.

56 Dava konusu talep miktarından bağımsız düzenlemeler de mevcuttur. Örneğın LCIA düzenlemesi uyarınca tarafların aralarında yapacakları tahkim anlaşması ya da esas sözleşmeye koyacakları tahkim şartında kendilerince belirleyecekleri miktar ve benzeri kriterlere uygun olan ya da herhangi bir şart aranmaksızın tüm uyuşmazlıkların çözümünde kısaltılmış süreler ve sadeleştirilmiş usul kuralları kararlaştırabilirler. https://www.lcia.org/Frequently_Asked_Questions.aspx#25. (10.02.2021). CPR Kurumsal Seri Tahkim Kurallarında da tarafların iradesine etki tanınmış, uygulama alanı tarafların anlaşması ile belirlenmiştir m.1. Kurum tarafından yapılan açıklamalarda tarafların uyuşmazlık ortaya çıkmadan önce ya da sonra belirli bir miktarın altında kalan ya da miktar sınırlaması olmaksızın her türlü uyuşmazlık için CPR kurumsal seri tahkim yargılamasına başvurabilecekleri belirtilmiştir.

şekilde çözümlenebilmesi adına ICC Tahkim Kurallarına hızlandırılmış usul kuralları eklenmiştir⁵⁷. ICC Tahkim Kuralları m. 30 uyarınca hızlandırılmış usul kurallarının uygulanabilmesi için sağlanması gereken şartlar mevcuttur. ICC Tahkim Kuralları Ek 6: Hızlandırılmış Usul Kuralları m. 2 uyarınca ICC huzurunda çözümlenmesi istenilen uyuşmazlığa bahsi geçen kuralların uygulanabilmesi için 1 Mart 2017 ile 1 Ocak 2021 tarihleri arasından imzalanmış olan tahkim anlaşmaları bakımından uyuşmazlık miktarının 2.000.000 ABD Dolarını aşmaması ya da tahkim anlaşmasının 1 Ocak 2021'den sonra imzalanmış olması halinde uyuşmazlık miktarının 3.000.000 Amerikan Dolarını aşmaması gereklidir⁵⁸. Her halükarda tarafların hızlandırılmış usulün uygulanması yönünde ortak karar almaları halinde uyuşmazlık bedeli fark etmeksizin bahsi geçen usulün uygulanması mümkündür⁵⁹. Aynı şekilde ICC kuralları uyarınca seri yargılamaya tabi olması gerekirken tarafların anlaşması üzerine somut uyuşmazlığın standart tahkim usulüne tabi olması da mümkündür⁶⁰.

Bir başka örnek olarak Milano Tahkim Merkezi'ni ele alırsak; 1 Temmuz 2020 itibarıyla yürürlüğe girmiş olan Tahkim Kuralları Ek D'de yer alan Sadeleştirilmiş Tahkim Usulü m. 1 uyarınca anılan kurallar yürürlüğe girdikten yapılacak olan yargılamalarda, dava talebinin 250.000 Euro'yu aşmaması halinde sadeleştirilmiş tahkim usulü uygulanacaktır. Milano Tahkim Merkezi kuralları uyarınca da dava konusu değerden bağımsız olarak tarafların tahkim anlaşmalarında ya da uyuşmazlık ortaya çıktıktan sonra uyuşmazlığın seri tahkim kuralları çerçevesinde çözümlenmesine karar vermesi mümkündür. Bu bağlamda Milano Tahkim Merkezi taraflara geniş bir imkan tanıyarak tarafların ilk dilekçelerin sunulmasına dek seri tahkim kurallarının uygulanmasına karar verebileceklerini düzenlemiştir⁶¹.

Dava konusu talebin miktarı üzerinden seri yargılama kurallarına tabi olurken dikkat edilmesi gereken en önemli hususlardan biri, dava esnasında dava konusu talep ve

57 01.01.2021 itibarıyla yürürlükte olan ICC Tahkim Kurallarında da aynı şekilde hızlandırılmış tahkim kurallarına yer verilmiştir. https://iccwbo.org/dispute-resolution-services/arbitration/rules-of-arbitration/#article_30new (13.02.2021).

58 1 Mart 2017 tarihinde hızlandırılmış usul kuralları belirlenirken tespit edilen miktar daha sonra kurumun seri yargılamaya bakış açısı ve uyuşmazlıkların niteliği itibarıyla 1 Ocak 2021 tarihli yeni düzenlemede yukarıya çekilmiştir. Singapur Uluslararası Tahkim Merkezi'nin (SIAC) 6. Edisyon 1 Ağustos 2016 tarihli Tahkim Kuralları'nın 5. maddesinde hızlandırılmış tahkim usulü için belirlenmiş olan miktar 6.000.000 Amerikan Doları'dır. SIAC Tahkim Kuralları m. 5.1.a. SIAC Tahkim Kuralları için bkz. <https://www.siac.org.sg/our-rules/rules/siac-rules-2016> (13.02.2021).

59 ICC Tahkim Kuralları m. 30/2/b. Aynı şekilde bkz. SIAC Tahkim Kuralları m. 5.1.b. AAA'nın uluslararası bölümü ve dünyada önemli uyuşmazlık çözüm merkezi olan International Center for Dispute Resolution (ICDR) da Uluslararası Hızlandırılmış Usul Kurallarının talep ya da karşı talebin faiz ve masraflar hariç kalmak üzere 250.000 ABD Dolarını geçmediği uyuşmazlıklarda ya da taraflarca miktara bakılmaksızın bu kuralların uygulanması yönünde anlaşma yapıldığı hallerde uygulama alanı bulacaktır. ICDR Uluslararası Tahkim Kuralları m. 4. ICDR Uyuşmazlık Çözüm Usulleri, 01.06.2014 tarihi itibarıyla değiştirilmiş ve yürürlüğe girmiş kurallar için bkz. https://www.icdr.org/sites/default/files/document_repository/ICDR_Rules.pdf (23.02.2021). CAM-CCBB'nin 46/2021 tarihli kararı uyarınca 01.02.2021 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren hızlandırılmış tahkim usulü de kural olarak anılan karar yürürlüğe girdikten sonra akdedilen tahkim anlaşmalarına konu olan uyuşmazlığın bedelinin 3.000.000 Brezilya Realini aşmaması halinde uygulama alanı bulacaktır. Ancak tarafların hem bedel hem de tahkim anlaşmasının tarihinden bağımsız olarak anılan kuralların somut olaya uygulanması hakkında anlaşması mümkündür. <https://ccbc.org.br/cam-ccbc-centro-arbitragem-mediacao/en/noticias-cam-ccbc/novidades-cam-ccbc/cam-news/a-more-agile-arbitration/> (23.02.2021).

60 ICC Tahkim Kuralları m. 30/3/b.

61 Milano Tahkim Merkezi Tahkim Kuralları Ek D Sadeleştirilmiş Tahkim Usulü m. 1/2.

varsa karşı davadaki taleplerin toplamının seri yargılama kuralları için belirlenmiş olan miktarı aşması durumudur. İstanbul Tahkim Merkezi bu duruma bir açıklık getirerek, dava esnasında meydana gelecek artışlar nedeniyle talep konusu miktar ve varsa karşı dava konusu talep miktarının toplamının seri tahkim kuralları için belirlenmiş olan 300.000 TL'yi aşması durumunda da seri tahkim kurallarının uygulanmaya devam edeceği düzenlenmiştir⁶². AAA düzenlemesinde ise kural olarak talep ya da karşı talebin 100.000 ABD Dolarını aşmaması gerektiği ancak taleplerin bu miktarı aşan şekilde değiştirilmesi halinde de ancak tarafların seri yargılama usulüne devam etmek konusunda anlaşmasıyla seri yargılamaya devam edilebileceği düzenlenmiştir⁶³.

Seri tahkim usulünün uygulanmasının dava konusu talepten bağımsız olarak sadece tarafların bu konuda özel talebi olmasına bağılı olduğu haller de vardır. Uygulamada WIPO, SCC ve AIAC gibi kurumlar seri tahkim usulüne başvurmayı uyuşmazlık miktarından bağımsız olarak taraf iradesi ile ilişkilendirmiş; tarafların bu yönde irade göstermeleri halinde her türlü uyuşmazlığın seri yargılamaya tabi olacağını kabul etmiş ve kurallarında herhangi bir maddi sınırlama getirmemiştir⁶⁴.

Çeşitli kurumsal tahkim düzenlemelerinde görüldüğü üzere, seri tahkim kurallarının uygulanmasına esas alınan miktar kriterine getirilen istisnalar mevcuttur. Bunlardan ilki tarafların ortak karar alması suretiyle ortaya çıkan istisnai durumlardır. Daha önce de belirttiğimiz üzere, tarafların ilgili seri tahkim kuralında tespit edilmiş olan miktarın altında kalmasına rağmen seri tahkimi değil standart usulü tercih etmiş olması⁶⁵ ya da aksine kural olarak standart tahkim usulüne tabi olması gerekirken tarafların ortak iradesiyle seri tahkim usulüne tabi olması mümkündür⁶⁶. Bu nokta aslen tahkime hakim olan irade serbestisine uygun bir düzenlemedir. Bir diğer ihtimal ise, kural olarak seri tahkim usulü tercih edilmesi gerekirken taraflardan sadece birinin buna itiraz etmesi halidir. Bu durumda ortaya çıkması muhtemel sorunlar mevcuttur. Örneğin seri tahkim kurallarının uygulanmasını istemeyen tarafın tenfiz aşamasında adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmesi, yargılamada kendisini yeterli kadar savunmadığını, delillerini gereken şekilde sunmadığını dile getirmesi mümkündür. Elbette bu argümanlara tahkim anlaşması yapılırken gerekli özenin gösterilmesi gerektiği, ilgili tahkim merkezi tercih edilirken uyuşmazlığın miktarına göre seri tahkim kurallarının da gündeme gelebileceğinin bilindiği gibi argümanlarla

62 ISTAC Seri Tahkim Kuralları m.1/2. ICDR Uluslararası Hızlandırılmış Usulü m. E-5'te de kural olarak davada talepler ve karşı talepler ileri sürüldükten sonra meydana gelen miktar artışlarının üst sınır olarak tespit edilen 250.000 ABD Dolarını aşması halinde davanın hızlandırılmış usule göre devam edeceği; ancak taraflarca ya da hakem veya idare tarafından bunun aksi yönde karar verilebileceği düzenlenmiştir.

63 AAA İnşaat Sektörü Tahkim Kuralları ve Arabuluculuk Usulün F-1.

64 WIPO Hızlandırılmış Tahkim Kuralları m. 2. 09.03.2018 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren Asian International Arbitration Center (AIAC) Seri Tahkim Kuralları m. 1. AIAC Seri Tahkim Kuralları için bkz. https://admin.aiac.world/uploads/ckupload/ckupload_20201211080403_36.pdf (23.03.2021). Benzer şekilde LCIA ve CPR örnekleri için bkz n55.

65 Örnek olarak bkz. ISTAC Seri Tahkim Kuralları m.1/1, ICC Tahkim Kuralları m. 30/3/b, ICDR Uluslararası Tahkim Kuralları m. E-4.

66 Örnek olarak bkz. ISTAC Seri Tahkim Kuralları m. 1/1, ICC Tahkim Kuralları m. 30/2/b.

itiraz edilebilir. Ancak her halükarda kurumsal tahkim merkezlerine somut olayın özelliklerine göre esneklik sağlaması önemlidir.

Tarafların henüz uyuşmazlık ortaya çıkmadan önce öngöremediği hususlar olabilir, söz konusu uyuşmazlığın miktarı belirlenen limitin altında kalmakla beraber karar prestij açısından ya da ileride ortaya çıkması muhtemel uyuşmazlıklar bakımından önem taşıyabilir. Bu nedenlerle de her halükarda miktarın düşüklüğüne bakılmaksızın seri tahkim yargılamasının dışında kalabilmek adına bir imkan tanınmış olması, hem gerekli hem de tahkimde taraf iradesinin etkisi bakımından önemlidir. Zira taraflardan birinin istemediği bir usulün mutlak suretle uygulanacak olması çeşitli olumsuzluklara neden olabilir. Bu gibi durumları önlemek adına uygulamada çeşitli düzenlemelere yer verilmektedir. Örneğin ISTAC huzurunda yapılan yargılamalarda taraflardan birinin talebi üzerine Divan somut olayın özelliklerine göre taleplerin toplam tutarının 300.000 TL'yi geçmediği uyuşmazlıklarda da seri tahkim kurallarının uygulanmamasına karar verilebilir⁶⁷. ISTAC uygulamasında tek hakemin seçimi ya da tayininden önce yargılamanın seri tahkim usulüne göre yürütülmesine itiraz eden tarafın tahkim yargılamasının başladığına dair kendisine tebligatın ulaşmasından itibaren 5 gün içerisinde itirazını ISTAC Sekreteryasına sunması gereklidir. Bu itiraz hakkında Divan karar vermekle yetkilidir⁶⁸.

ICC kurallarında da benzer bir düzenlemeye yer verilmiştir. ICC Tahkim Kuralları m. 30/3/c uyarınca hakem heyeti oluşturulmadan önce taraflardan birinin talebi üzerine ya da tahkim mahkemesi kendiliğinden somut olayın özellikleri nedeniyle hızlandırılmış tahkim usulünün uygulanmamasına karar verilebilir⁶⁹. Milano Tahkim Merkezi uygulamasında ise çok daha kolay bir şekilde taraflardan birinin tahkim talebini sunarken ya da tahkim talebine karşılık verirken sadeleştirilmiş tahkim uygulamasından opt-out yöntemi ile vazgeçmesine imkan tanımıştır⁷⁰. Görüldüğü üzere halihazırda, somut uyuşmazlığın niteliği ve olayın kompleks yapısı uyarınca daha kapsamlı bir yargılamaya ihtiyaç duyulması halinde hakemlere uyuşmazlık değeri ile ilgili kurallarda tespit edilen miktarın altında kalsa dahi seri tahkim kurallarını uygulamama imkanı getiren düzenlemeler de mevcuttur⁷¹. Son olarak belirtmek gerekirse; çeşitli tahkim merkezleri hızlandırılmış usulün uygulanmasını miktara ya da tarafların tercihine bırakmaya ek olarak istisnai acil durumlarda da bu usulün uygulanmasına imkan tanımıştır⁷².

67 ISTAC Seri Tahkim Kuralları m.1/3.

68 ISTAC Seri Tahkim Kuralları m.2/3.

69 Aynı kural için bkz. ICC Tahkim Kuralları Ek 6 Hızlandırılmış Usul Kuralları m. 1/4.

70 Milano Tahkim Merkezi Tahkim Kuralları Ek D Sadeleştirilmiş Tahkim Usulü m. 1/1.

71 Milano Tahkim Merkezi Tahkim Kuralları Ek D Sadeleştirilmiş Tahkim Usulü m. 1/4, AAA İnşaat Sektörü Tahkim Kuralları ve Arabuluculuk Usulü F-1

72 SIAC Tahkim Kuralları 5.1.c. 01.11.2018 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiş olan Hong Kong International Arbitration Center (HKIAC) Kurumsal Tahkim Kuralları m. 42.1(c). HKIAC Kurumsal Tahkim Kuralları için bkz. <https://www.hkiac.org/arbitration/rules-practice-notes/administered-arbitration-rules/hkiac-administered-2018-2#42> (23.02.2021).

B. Hakem Sayısı

Seri tahkim usulünde kural olarak tek hakemli yargılama yapılır⁷³. Yargılamanın tek hakemle yürütülmesi hakem seçimi, hakemlerin kendilerine teklif edilen görevi kabul edip etmeme süreci, hakemlerin göreve başlaması ve karar verme sürecini kısaltacağı gibi başta hakem ücreti olmak üzere gerektiğinde yapılacak hakemlerin seyahat ve konaklama masraflarını da azaltmaktadır. Seri tahkim usulünde tek hakemli yargılama yapılması genel olarak kabul edilen bir husus olmakla beraber çeşitli düzenlemelerde yargılamanın birden fazla hakem tarafından yürütülmesine olanak sağlanmıştır⁷⁴. Örneğin ISTAC Seri Tahkim Kuralları m. 3 uyarınca taraflarca aksi kararlaştırılmadığı sürece yargılama tek hakem tarafından yürütülecektir⁷⁵. Uyuşmazlığı çözecek olan tek hakem dava dilekçesinin davalıya tebliğinden itibaren 15 gün içerisinde taraflarca beraber seçilir. Tarafların tek hakem üzerinde anlaşamaması halinde hakem Divan tarafından seçilir⁷⁶. Bazı tahkim merkezleri ise seri tahkim yargılamalarında hakem sayısına dair daha katı bir tutum sergilemektedir. Örneğin Milano Tahkim Merkezi tahkim anlaşmasına bakılmaksızın sadeleştirilmiş yargılamaları Divan tarafından atanacak olan tek hakemin yürüteceğini belirtmiştir⁷⁷. Böylelikle tarafların seri tahkim usulünde yargılamayı birden fazla hakemin yürütmesi konusunda anlaşması önlenmiş ve hakem seçimi tahkim merkezine bırakılmıştır.

C. Sadeleştirilmiş Usul

Seri tahkim yargılamasının en önemli özelliklerinden biri, uygulanacak usulün standart tahkim yargılamalarına göre sadeleştirilmiş olmasıdır. Seri tahkimin amacı yargılamayı kısa sürede tamamlamak olduğu için birçok düzenlemede gerek hakemin gerekse tarafların yargılamayı en hızlı ve etkin şekilde yürütmek adına çaba göstereceği açıkça belirtilmiştir⁷⁸. Hakemler davanın dayanağı olan vakıaları tespit edebilmek adına

73 ISTAC Seri Tahkim Kuralları m. 3, İTOTAM Küçük Hukuk Uyuşmazlıklarına İlişkin Tahkim Kuralları m. 5, ICC Tahkim Kuralları Ek 6 Hızlandırılmış Usul Kuralları m.2/1, Milano Tahkim Merkezi Tahkim Kuralları Ek D Sadeleştirilmiş Tahkim Usulü m. 3/1, SCC Hızlandırılmış Tahkim Kuralları m. 17, WIPO Hızlandırılmış Tahkim Kuralları m. 14, ICDR Uluslararası Hızlandırılmış Usul Kuralları m. E-6, CAM-CCBC Hızlandırılmış Tahkim Kuralları m. 2.6.

74 LCIA Kurallarında da hakem heyetinin hızlandırılmış olarak oluşturulmasına dair düzenleme mevcuttur. LCIA Tahkim Kuralları m. 9A uyarınca istisnai acil durumlarda hakem heyetinin ilgili hızlandırılmış şekilde oluşturulması mümkündür. Yine aynı kuralların 9C maddesinde de hakem değiştirilmesi halinde sürecin hızlandırılabilceği düzenlenmiştir.

75 ICC huzurunda yürütülecek seri tahkim yargılamalarında da benzer bir düzenlemeye yer verilmiştir. Aksi taraflarca kararlaştırılmadıkça uyuşmazlığın çözümü için tek hakem yetkilendirilecektir. ICC Tahkim Kuralları Ek 6 Hızlandırılmış Usul Kuralları m.2/1. SIAC uygulamasında ise Tahkim Merkezi Başkanı tarafından aksi yönde karar verilmedikçe seri yargılama tek hakim tarafından yürütülecektir. SIAC Tahkim Kuralları m.5.2.b.

76 ISTAC Seri Tahkim Kuralları m. 3/2. ICC huzurundaki yargılamalarda ise tek hakem Sekretarya tarafından tayin edilecek süre içerisinde atanacaktır, belirlenen süre içerisinde hakem atanmaması halinde hakem en kısa süre içerisinde Tahkim Mahkemesi tarafından atanacaktır. ICC Tahkim Kuralları Ek 6 Hızlandırılmış Usul Kuralları m.2/2.

77 Milano Tahkim Merkezi Tahkim Kuralları Ek D Sadeleştirilmiş Tahkim Usulü m. 3/1. Benzer şekilde CPR Kurumsal Seri Tahkim Kuralları m.3/2 uyarınca hakem sayısı taraflarca belirlenebilir. Taraflarca bir anlaşma yapılmadıkça seri tahkim yargılaması tek hakem tarafından yürütülür. Ancak taraflardan yalnızca birinin talebi halinde dahi CPR davanın kapsamı ve değerini dikkate alma suretiyle üç hakem atama yetkisine sahiptir.

78 Milano Tahkim Merkezi Tahkim Kuralları Ek D Sadeleştirilmiş Tahkim Usulü m. 5/1, SCC Hızlandırılmış Tahkim Kuralları m. 2/, 24/2, Alman Tahkim Enstitüsü (DIS) tarafından hazırlanmış olan ve 2018 yılı itibariyle yürürlükte bulunan Tahkim Kuralları m. 2. DIS Tahkim Kuralları için bkz. <https://www.disarb.org/en/tools-for-dis-proceedings/dis-rules> (23.02.2021).

uygun gördükleri tüm yöntemleri kullanabilirler⁷⁹. Bu noktada hakemlerin gerekli gördükleri konularda bilgi ve belge sunulmasını isteyebileceği, duruşma yapabileceği, gerekli görmediği hallerde de usulü sadeleştirebileceği söylenebilir. Hakemlerin usuli işlemleri yaparken çeşitli olanaklardan faydalanması, süreci hızlandırmak adına elektronik tebliğat ve e-posta üzerinden iletişim kurmayı tercih etmesi mümkün hatta yerine göre zorunlu olabilir⁸⁰.

Çeşitli durumlarda tahkimde taraf iradesinin etkisi ile seri yargılama usulünün karşı karşıya gelmesi mümkündür. Tarafların seri usulün ruhuna uygun olmayan, daha kapsamlı ve detaylı usuli işlemler yapılmasına dair talepleri olabilir. Bazı kurumlar bu iradeye etki tanırken bazıları da tarafların bu yönde irade göstermesine olanak sağlamamaktadır. Örneğin SIAC kurallarında hızlandırılmış tahkime dair önemli bir düzenlemeye yer verilerek, tarafların hızlandırılmış usulün uygulanmasına karar vermesi halinde, tahkim anlaşmalarında başka düzenlemeler yer alsa dahi, usulün SIAC Tahkim Kuralları m.5.2’de belirtilen usule uygun olacağı; yani taraflar SIAC huzurunda hızlandırılmış tahkime başvurmadan önce yargılamayı yürütecek hakem sayısı, duruşma sayısı ya da süreler ile ilgili bir düzenleme yapmış olsa dahi ardından SIAC huzurunda seri yargılama yapılması halinde artık tahkim anlaşmasındaki tercihlerinin uygulanmayacağı açıkça belirtilmiştir⁸¹. Ancak SIAC kurallarında yer alan bu düzenleme genele teşmil edilemez. Bu gibi durumlarda başvuru merkezinin seri tahkim usulü ile taraf iradesi arasındaki ilişkiye bakış açısı, merkeze başvurmadan önce, seçim aşamasında incelenmelidir. Zira tarafların kendi iradelerini ön planda tutmak istemesi halinde yargılama usulünde daha esnek davranan kurumları tercih etmeleri gerekir.

Tahkim yargılamalarında usuli işlemlerin sağlıklı şekilde yürütülebilmesi için izlenecek yolu belirlemek adına⁸² çeşitli kurumların kurallarında dava yönetim toplantılarına yer verilmiştir. Genel olarak dava yönetim toplantılarında belge sunma sayısı, vakıa tespitine yönelik işlemler, tanıklar, duruşmaların ne şekilde yapılacağı gibi usule dair konular görüşülmektedir⁸³. Seri yargılamada dava yönetim toplantısının da bir an önce yapılması ve yapılacak usuli işlemlerin derhal tespiti gereklidir⁸⁴. ICC kurallarında dava yönetim toplantısının dosyanın hakeme iletilmesinden itibaren 15 gün içerisinde yapılacağı, bu sürenin ancak hakem tarafından sunulan makul bir

79 ISTAC Seri Tahkim Kuralları m. 5/1.

80 CAM-CCBC Hızlandırılmış Tahkim Kuralları m. 2.5.

81 SIAC Tahkim Kuralları m.5.3.

82 ICC Commission On Arbitration and ADR, Effective Management of Arbitration, A Guide for In-House Counsel and Other Party Representatives, France, 2018, 13 <https://iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2017/05/effective-management-of-arbitration-icc-guide-english-version.pdf> (14.02.2021).

83 ICC Commission On Arbitration and ADR, Effective Management of Arbitration (n81) 13.

84 DIS Tahkim Kuralları m. 27.4 uyarınca hakem heyeti dava yönetim toplantısında Ek 4’te yer alan hızlandırılmış usul kurallarının somut olaya uygulanabilirliğini taraflarla birlikte değerlendirecektir.

mazerete dayalı talep ya da kendi inisiyatifıyla uzatılabileceği belirtilmiştir⁸⁵. ISTAC yargılamasında ise dava yönetim toplantısından bahsedilmemiş doğrudan usuli zaman çizelgesi düzenlenmiştir. Seri yargılamada hazırlanması gereken çizelge standart yargılamalara göre daha sade ve hızlandırılmıştır. Buna göre uyuşmazlığın çözümünde yetkili tek hakemin belirlenmesinden sonra, hakem 7 gün içerisinde tarafların da görüşlerini almak suretiyle bir usuli zaman çizelgesi hazırlar. Bu çizelge taraflarca başka dilekçelerin sunulup sunulmayacağını, duruşma yapılıp yapılmayacağını ve genel anlamda yargılamanın yürütülmesi için hangi usuli işlemlerin yapılacağını ortaya koymak ve tarafları bilgilendirmek adına önemlidir⁸⁶. Usulde sadeleştirme ise çeşitli noktalarda kendisini gösterir. Bu bölümde seri tahkim yargılamalarında usuli işlemlerde dikkat çeken konular ele alınacaktır.

1. Görev Belgesi

Görev belgesi tahkim yargılamalarında hakemlerin görev ve yetkilerinin kapsamını kesin şekilde ortaya koyan; aynı zamanda yargılamanın hangi iddia ve savunmalar üzerinde yürütüleceğini ve hangi konuların kapsam dışında kalacağını göstermesi ile uygulanacak usule dair bilgi vermesi sebebiyle bir avantaj olarak değerlendirilen hukuki bir belgedir⁸⁷. Görev belgesinde tarafların ve varsa vekillerinin iletişim bilgileri, tebligat adresleri, tarafların iddia ve savunmalarının özetleri, talepler, karara bağlanması istenilen uyuşmazlıkların listesi, tahkim yeri, tahkim dili, uygulanacak usul gibi yargılamaya dair başlıca unsurlar kaleme alınır⁸⁸. Görev belgesinin hazırlanması ve taraflarca herhangi bir itiraz ileri sürülmesinin imzalanması ile birlikte iki önemli husus ortaya çıkar. Bunlar, hakem kararının iptal edilmesi ve hakem kararının tenfizinin reddi olasılıklarının azalmasıdır⁸⁹. Zira görev belgesinin taraflarca itiraz edilmeksizin onaylanması halinde ilgili mevzuatta yer alan iptal davası sebepleri ya da tenfizin reddi sebepleri büyük ölçüde engellenmiş olacaktır⁹⁰.

85 ICC Tahkim Kuralları Ek 6 Hızlandırılmış Usul Kuralları m.3/3. Bu süre DIS Tahkim Kurallarında 21 gün olarak düzenlenmiştir (m. 27.2). SCC nezdinde yürütülecek seri tahkim yargılamalarında da dava yönetim toplantılarının hızlı ve etkin yürütülmesi adına bizzat toplanmak suretiyle ya da başka şekilde yapılabilecektir. Bizzat toplanma haricinde akla gelen yöntemler telekonferans, çevrimiçi toplantılar ve benzeri yöntemlerdir. Bu toplantı esnasında ya da en geç dosyanın hakeme havale edilmesinden sonra yedi gün içerisinde usuli zaman çizelgesi hazırlanacaktır. SCC Hızlandırılmış Tahkim Kuralları m. 29. Benzer düzenleme için bkz. WIPO Hızlandırılmış Tahkim Kuralları m. 34.

86 ISTAC Seri Tahkim Kuralları m. 4/1. Ayrıca LCIA Kuralları uyarınca yürütülecek yargılamalarda atanmış hakemlerin genel olarak taraflarla iletişimi kurduktan sonra uyuşmazlığın çözümünü hızlandırmak adına usuli işlemlere dair çizelgeyi daha kısa sürelerle hızlandırabileceği kabul edilmektedir. https://www.lcia.org/Frequently_Asked_Questions.aspx#25. (10.02.2021).

87 Ziya Akıncı, “Yeni Milletlerarası Tahkim Kanunu ve Görev Belgesi”, Bilgi Toplumunda Hukuk Ünal Tekinlap’e Armağan V:II (Beta, 2003) 967, 980–981, Akıncı (n1), 263, Ekin (Hacıbekiroğlu) Ömeroğlu, “Milletlerarası Tahkim Hukukunda Görev Belgesi”, (2014) 16 Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan, 1886–1887, Zetal Narçin Tosun, Milletlerarası Ticaret Odası (ICC) Tahkim Kuralları Uyarınca Görev Belgesi (Yetkin, 2009) 15.

88 ICC Tahkim Kuralları m. 23/1, ISTAC Tahkim Kuralları m. 26/2, Meksika Tahkim Merkezi Kuralları m. 24/1. 1 Ocak 2021 itibarıyla yürürlüğe giren ICC Tahkim Kuralları için bkz. https://iccwbo.org/dispute-resolution-services/arbitration/rules-of-arbitration/#article_23 (02.02.2021). ISTAC Tahkim Kuralları için bkz. <https://istac.org.tr/wp-content/uploads/2016/01/ISTANBUL-TAHKİM-MERKEZİ-TAHKİM-KURALLARI.pdf> (02.02.2021).

89 Akıncı (n87) 982–984, (Hacıbekiroğlu) Ömeroğlu (n87) 1905.

90 Örneğin Milletlerarası Tahkim Kanunu m. 15/A/a uyarınca tahkim anlaşmasının taraflardan birinin ehliyetsiz ya da tahkim anlaşmasının, tarafların anlaşmayı tâbi kıldıkları hukuka veya böyle bir hukuk seçimi yoksa Türk hukukuna göre geçersiz olduğunu bir iptal sebebidir. Halbuki görev belgesinin taraflarca itiraz edilmeksizin onaylanması halinde tahkim anlaşmasının geçersizliğinin gündeme gelmesi mümkün değildir. Bu konuda detaylı bilgi hakkında bkz. Akıncı (n1), 280–283, (Hacıbekiroğlu) Ömeroğlu (n87) 1905. ICC tahkiminde görev belgesinin etkilerine dair benzer görüş için bkz. Buğrahan Bican, “Milletlerarası Ticaret Odası Tahkim, Görev Belgesi ve Usulü” (2015) 29 Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 11 - 12.

Görev belgesi sağladığı avantajlar ve yargılamanın çatısını ortaya koyması bakımından son derece önemli bir unsur olmakla beraber usuli bir işlem olması nedeniyle yargılama süresini de etkiler. Bu nedenle de somut uyuşmazlıkların seri tahkim usulüne tabi şekilde çözümleneceği hallerde görev belgesi hazırlanması gündeme gelmemektedir. İlgili kurallar incelendiğinde görülmektedir ki; seri tahkimde hakemin yargılamaya bir an önce başlaması esastır. Örneğin ISTAC huzurunda gerçekleşen standart tahkim yargılamalarında taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça, hakem ya da hakem kurulu, tahkim talebi ve talebe cevap verildikten sonra derhal görev belgesi hazırlar⁹¹. Halbuki ISTAC huzurunda gerçekleştirilecek seri tahkim yargılamalarında davacının dava dilekçesi ve eklerini sekreteryaya sunmasının ardından davalıya cevap dilekçesi ve ekleri sunması için 15 günlük bir süre verilir, ardında da yargılamaya devam edilir⁹². ISTAC seri yargılama usulünde görev belgesi hazırlanmasına dair bir kural yer almamaktadır. Seri tahkimin amacı dikkate alındığında bu yönde bir düzenleme olmaması son derece makuldür. ICC Hızlandırılmış Usul Kuralları uyarınca yürütülecek seri tahkim yargılamalarında ise görev belgesi düzenlenmeyeceği açıkça belirtilmiştir⁹³.

2. Süreler

Seri tahkimde süreler konusu iki açıdan ele alınmalıdır. Bunlar, sürelerin standart tahkime göre kısaltılması ve sürelerin etkisi olarak adlandırılabilir. Seri tahkim usulünün en önemli özelliklerinden biri taraflarca bilgi ve belge sunulması, delil toplanması ve ilgili sair işlemlere dair aşamalarda geçirilecek vaktin makul şekilde sınırlandırılmasıdır⁹⁴. Seri tahkimin süratli şekilde sonuçlandırılması adına kısaltılan sürele uyumamanın yaptırımı da standart tahkimden farklı olabilir. Örneğin Milano Tahkim Merkezi'nin 2020 itibarıyla yürürlüğe giren tahkim kurallarına göre, standart tahkim yargılamalarında bir usuli işlemin yerine getirilmesi için hakem tarafından verilen sürenin sona ermesi, tahkim kurallarında ya da ilgili hakem kararında açıkça hak kaybına neden olacağı belirtilmedikçe hak kaybına neden olmaz, dolayısıyla taraflar bu durumdan olumsuz şekilde etkilenmez, beyanlarını ya da delillerini sunma hakları halen mevcuttur. Hak kaybına neden olan hallerde ise geçerli bir mazeret halinde ya da tarafların anlaşması üzerine süreler uzatılabilir. Ayrıca Tahkim Konseyi, Sekreteryaya ya da hakem heyeti ilgili süreleri süre sona ermeden önce uzatabilir⁹⁵. Milano Tahkim Merkezi nezdinde yapılan seri tahkim yargılamalarında ise, yargılamayı hızlandırmak adına, ilgili hakem kararında aksi belirtilmediği sürece hakem tarafından verilen sürelerin kesin olduğu, süre bitimi ile tarafların artık bilgi ve beyan sunma hakkı

91 ISTAC Tahkim Kuralları m. 26/1.

92 ISTAC Seri Tahkim Kuralları m. 2 vd.

93 ICC Tahkim Kuralları Ek 6 Hızlandırılmış Usul Kuralları m.3/1.

94 Welser and Klausegger (32) 261. Örneğin SCC Hızlandırılmış Tahkim Kuralları m. 30/2 uyarınca yazılı beyanlar 15 işgünü içerisinde sunulacaktır. AAA İnşaat Sektörü Tahkim Kuralları ve Arbuluculuk Usulünde ise bu süre 7 gün olarak daha da kısa belirlenmiştir (F-2).

95 Milano Tahkim Merkezi Tahkim Kuralları m. 7.

kalmadığı düzenlenmiştir⁹⁶. Uygulamada sürelerin sınırlandırılmasında hakemin takdir hakkı olduğu, kendisi tarafından yapılacak değerlendirme neticesinde ve/veya taraflarla görüştüktan sonra beyan ya da delil sunmak için gereken süreleri sınırlandırma yetkisi olduğu görülmektedir⁹⁷. Meksika Tahkim Merkezi de 2009 tarihli Tahkim Kurallarının Sadeleştirilmiş Usul başlıklı 42. Maddesinde, tarafların anılan tahkim kurallarında düzenlenmiş olan süreleri kısaltmak üzere anlaşabilecekleri ve bu anlaşmanın hakem heyeti tarafından onaylanmak suretiyle geçerli olacağı belirtilmiştir. Ancak her hâlıkârda Meksika Tahkim Merkezi Genel Sekreterliği'nin taraflarca kısaltılmış olan süreleri başta hakem heyeti olmak üzere ilgili birimlerin yükümlülüklerini yerine getirilebilmeleri için gerekli gördüğü hallerde kendi inisiyatifıyla uzatabileceği düzenlenmiştir⁹⁸.

3. Beyanlar

Tahkimde, devlet yargısında olduğu gibi, taraflar uyuşmazlığa dair iddia ve savunmalarını tam anlamıyla ortaya koyabilmek adına beyanlarını serbestçe sunabilmelidir⁹⁹. Tarafların iddia ve savunmalarını serbestçe dile getirebilecek olmaları sayısal bir serbestlikten ziyade içeriğın serbestliği anlamına gelmektedir. Tarafların beyanlarını uygun şekilde sunabilmeleri için gerekli imkanların tanınması ile beraber sunulacak beyanların sayısal olarak sınırlanması arasında bir çelişki bulunmamaktadır. Bu nedenlerle süratli bir yargılamayı hedefleyen seri tahkim usulünde taraflarca sunulacak beyanlara sınırlama getirilmiştir. Örneğın ISTAC uygulamasında hakemler tarafların görüşleri doğrultusunda usuli zaman çizelgesi hazırlarken tahkim talebi ve talebe cevap dilekçesi haricinde başka dilekçelerin sunulup sunulmayacağına karar verme yetkisine sahiptir¹⁰⁰. ICC huzurunda yapılacak olan seri tahkim yargılamalarında da hakem tayin edildikten sonra, hakem tarafından aksi yönde karar verilmedikçe, tarafların yeni iddialar ileri sürmesi mümkün değildir¹⁰¹. Buna rağmen hakem heyetine usuli işlemlerin yapılmasında takdir hakkı tanınmıştır. Hakem taraflarla görüştüktan sonra, yazılı beyanların sunulmasına, beyan sunma süresine ve hatta beyanların kapsamına dair sınırlama getirebilecektir¹⁰². Milano Tahkim Merkezi'nin sadeleştirilmiş kurallarına uygun olarak yürütülecek yargılamalarda,

96 Milano Tahkim Merkezi Tahkim Kuralları Ek D Sadeleştirilmiş Tahkim Usulü m. 5/6.

97 Milano Tahkim Merkezi Tahkim Kuralları Ek D Sadeleştirilmiş Tahkim Usulü m. 5/1. SIAC Tahkim Kuralları m. 5.2.a uyarınca ilgililer SIAC Tahkim Kurallarında yer alan her türlü süreyi kısaltabilirler. LCIA Kuralları m. 14.6 uyarınca hakem heyeti yargılamayı hızlandırmak adına süreleri kısaltabilir.

98 Aynı kural 2009 tarihinde yürürlüğe giren Meksika Tahkim Merkezi ve Meksika Menkul Kıymetler ve Finans Hukuku Birliği tarafından imzalanan işbirliği anlaşması kapsamında Arias Mexicó (Uluslararası Teminat Hukuku Birliği Meksika Birimi) tarafından 2010 yılında kabul edilmiş olan tahkim kurallarının 42. maddesinde de yer almaktadır. bkz. <https://camex.com.mx/wp/wp-content/uploads/2017/11/reglas-de-arbitraje-del-cam-adoptadas-por-arias-mexico.pdf> (10.02.2021). SCC Hızlandırılmış Tahkim Kuralları m.4'te de hakem heyetine taraflardan birinin başvurusu üzerine ya da gerek görülmesi halinde kendi inisiyatifıyla süreleri uzatma imkanı tanınmıştır.

99 Yavuz Kaplan, *Millîterarası Tahkimde Usule Aykırılık* (Seçkin, 2002) 132–133.

100 ISTAC Seri Tahkim Kuralları m. 4/1. Benzer yetki için bkz. ICC Tahkim Kuralları Ek 6 Hızlandırılmış Usul Kuralları m.3/4.

101 ICC Tahkim Kuralları Ek 6 Hızlandırılmış Usul Kuralları m.3/2.

102 ICC Tahkim Kuralları Ek 6 Hızlandırılmış Usul Kuralları m.3/3.

hakem tarafından aksi belirtilmedikçe taraflar tahkim talebi ve bu talebe cevap olarak sundukları beyanların haricinde sadece birer tane beyan sunma hakkına sahiptirler¹⁰³. İTOTAM uygulamasında ise taraflara aksini düzenleme imkanı dahi tanınmamıştır. İlgili kuralların 6. maddesi uyarınca, taraflar sadece tahkim talebi ve talebe cevap dilekçesi verebilirler, ayrıca tarafların tüm delilleri de bu dilekçelere eklenmelidir. Taraflarca cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçesi verilemez¹⁰⁴. Görüldüğü üzere, çeşitli kurumlar sunulacak beyan sayısı hakkında farklı düzenlemeleri tercih etmiş, bazıları hakemlerin takdir hakkı çerçevesinde daha esnek düzenlemeler getirmişken bazıları da bu konuda daha katı bir tutum sergilemiştir.

4. Duruşma

Duruşma, bir yargılamanın vazgeçilmez unsurlarındandır. Tahkimde duruşma, tarafların iddia ve savunmalarını sözlü olarak sunabilmeleri ve tanıklar ile varsa bilirkişilerin dinlenebilmesi açısından önemlidir¹⁰⁵. Tahkim yargılamalarında duruşma yapılması zorunlu değildir¹⁰⁶. Standart tahkim yargılamalarında duruşma yapılması diğer birçok konuda olduğu gibi tarafların bu konudaki talepleri ile yakından ilgilidir. Taraflardan talep gelmesi halinde tahkim yargılamasında duruşma yapılmasının adil yargılanma hakkına uygunluk nedeniyle gerekli olduğu kabul edilirken; taraflardan duruşma yapılmasına dair bir talep ileri sürülmemesi ve aksi yönde anlaşma yapılmamış olması halinde dahi hakemin resen duruşma yapmaya karar verebileceği kabul edilmektedir¹⁰⁷. Tahkim yargılamalarında duruşmaların bahsi geçen avantajların yanı sıra çeşitli etkileri de olabilmektedir. Örneğin hakemlerin farklı ülkelerde yaşaması, yargılamanın yapılacağı yerin hakemlerin yaşadığı yerden farklı bir yer olması, tanıkların duruşmaya katılmak için seyahat edecek olması gibi hallerde seyahat ve konaklama giderleri gündeme gelmektedir. Bunun yanı sıra tahkim duruşmasının yapılacağı yere ödenecek ücret, bu yerden alınacak hizmetlerin bedeli de masraf kalemlerini artırmaktadır. Bu nedenle standart yargılamalarda dahi hem süreci hızlandırmak hem de masrafları azaltmak adına telekonferans sistemleri, çevrimiçi

103 Milano Tahkim Merkezi Tahkim Kuralları Ek D Sadeleştirilmiş Tahkim Usulü m. 5/3. Ayrıca ikinci beyanların sunulması için verilen süre ilk beyanlara göre daha kısadır. Tahkim talebine cevap verme süresi 30 gün iken, cevaba cevap dilekçesi verme süresi 15 gündür. Milano Tahkim Merkezi Tahkim Kuralları Ek D Sadeleştirilmiş Tahkim Usulü m. 2/3. Benzer düzenleme için bkz. SCC Hızlandırılmış Tahkim Kuralları m. 30, DIS Tahkim Kuralları Ek 4 Hızlandırılmış Yargılamalar m. 3. DIS Kurallarında ayrıca karşı dava açılması halinde buna da sadece bir defa yazılı cevap sunulabileceği düzenlenmiştir (m.3).

104 İTOTAM Tahkim Kuralları Ek 4 Küçük Hukuk Uyuşmazlıklarına İlişkin Tahkim Kuralları m. 6.

105 Akıncı (n1) 283, Aygül (n40) 331.

106 Akıncı (n1) 284.

107 Akıncı (n1) 284, Aygül (n40) 333–336.

toplantı uygulamaları gibi imkanlardan faydalanılması akıllara gelmektedir¹⁰⁸. Seri tahkim yargılamalarında bakımından da duruşmalar hem hız hem de masraflar açısından önem arz etmektedir.

Uygulamada seri tahkim usulünde duruşmaların son derece sınırlı sayıda yapılması ya da hiç yapılmaması yönünde düzenlemeler mevcuttur. Gerek ISTAC düzenlemesi gerekse ICC hızlandırılmış usul kuralları uyarınca duruşma yapılması konusunda hakeme takdir hakkı tanımıştır. Hakem, tarafların görüşlerini aldıktan sonra duruşma yapılmasına gerek olmadığına karar verirse, uyuşmazlık hakkında sadece sunulan belgelere dayanarak, duruşma yapmaksızın karar verme hakkına sahiptir¹⁰⁹. Duruşmalara dair uygulamada gözlemlenen bir diğer kural ise süre sınırına yöneliktir. Örneğin İTOTAM kurallarında duruşma yapmak ya da yapmamak konusu hakemin takdirine bırakılırken, duruşma yapılması halinde duruşma süresinin azami 4 saat olacağı düzenlenmiştir¹¹⁰. Milano Tahkim Merkezi ise taraflardan birinin talebi üzerine ya da hakemin inisiyatifıyla delillerin sunulması ve son bir görüşme amacıyla tek bir duruşma yapılabileceğini; hız ve maliyet gerekçeleriyle bu duruşmanın videokonferans, telefon gibi yöntemlerle de yapılmasının mümkün olduğunu kabul etmiştir¹¹¹.

5. Deliller

Yargılamaya taşınmış olan bir uyuşmazlığın çözülebilmesi için yargılamaya konu olan hukuki durumun mevcudiyetini ortaya koymak adına taraflarca çeşitli vakıalar

- 108 Seri tahkim yargılamalarıyla gündeme gelen çevrimiçi duruşmalar günümüzde olağan tahkim yargılamaları bakımından da uygulama alanı bulmaktadır. 2020 yılı itibarıyla ülkemizde ve dünyada önemli etkileri olan pandemi nedeniyle getirilen seyahat kısıtlamaları, sokağa çıkma yasakları, toplantı yasakları ve benzeri sağlık önlemleri nedeniyle birçok tahkim merkezi duruşmaların videokonferans ya da çevrimiçi toplantı sistemleri ile yapılmasına karar vermiştir. Böylelikle mevcut uyuşmazlıkların çözümünün uzamaması, tahkim yargılamalarına sağlıklı biçimde devam edilebilmesine olanak sağlanmıştır. ISTAC uygulaması için bkz. <https://istac.org.tr/uyusmazlik-cozumu/tahkim/istac-cevrimici-durusma-usul-ve-esasleri/> (30.04.2021), ICC uygulaması için bkz. <https://iccwbo.org/dispute-resolution-services/hearing-centre/icc-virtual-hearings/> (23.02.2021), SCC uygulaması için bkz. <https://sccinstitute.com/about-the-scc/information-from-the-scc-relating-to-covid-19/> (23.02.2021), CAM-CCBC uygulaması için bkz. <https://ccbc.org.br/cam-ccbc-centro-arbitragem-mediacao/en/ar-39-2020/> (23.02.2021). Pandemi nedeniyle olağan tahkim yargılamalarında da çevrimiçi duruşma ve toplantıların yapılıyor olmasının, seri tahkim yargılamalarında olağan kabul edilen çevrimiçi duruşmalara baktıkça açısını olumlu hale getirdiği söylenebilir. Zira mecburen gelişen bu uygulamalarla uyuşmazlıkların daha pratik ve uygun maliyetle çözüme kavuşturulabileceği gözlemlenmiştir. Dünyada ve ülkemizde mevcut çevrimiçi tahkim yargılamalarına dair örnekler hakkında detaylı bilgi için bkz. Seda Özmumcu, "Dünyada ve Ülkemizde Online Uyuşmazlık Çözümleri Bağlamında Online Tahkim ve Uygulamaları" (2020) 78 (2) 436-451.
- 109 ISTAC Seri Tahkim Kuralları m. 5/2, ICC Tahkim Kuralları Ek 6 Hızlandırılmış Usul Kuralları m.3/5. Benzer düzenlemeler için bkz. SIAC Tahkim Kuralları m.5.2.c, SCC Hızlandırılmış Tahkim Kuralları m.33/1. AAA İnşaat Sektörü Tahkim Kuralları ve Arabuluculuk Usulü F-1 uyarınca hakemler faiz hariç toplam talep tutarının 25.000 ABD Dolarını geçmediği hallerde taraflarca talep edilmedikçe ya da kendisi gerekli görmedikçe duruşma yapmaz. Benzer düzenleme için bkz. WIPO Hızlandırılmış Tahkim Kuralları m. 49. ICDR Uluslararası Hızlandırılmış Usul Kuralları m. E-8 ve E-9 uyarınca hakem gerekli görürse duruşma yapılmasına karar verebilir. Burada hakemin takdir hakkını neye göre kullanacağına dair bir sınırlama getirilmemiştir ancak duruşmaların yüz yüze ya da videokonferans veya benzer yöntemlerle yapılabileceği düzenlenmiştir. DIS uygulamasında da sadece bir duruşma yapılacağı ancak tarafların tek durulmanın da yapılmasına dair ortak karar alabileceği düzenlenmiştir (m. 4).
- 110 İTOTAM Tahkim Kuralları Ek 4 Küçük Hukuk Uyuşmazlıklarına İlişkin Tahkim Kuralları m. 7. AAA İnşaat Sektörü Tahkim Kuralları ve Arabuluculuk Usulü F-11 uyarınca duruşma süresi bir günü aşamaz. Gereken hallerde süre bir gün daha uzatılabilir. CDR Uluslararası Hızlandırılmış Usul Kuralları m. E-9'da da hakem tarafından aksi belirtilmediği sürece duruşmanın bir gün süreceği belirtilmiştir.
- 111 Milano Tahkim Merkezi Tahkim Kuralları Ek D Sadeleştirilmiş Tahkim Usulü m. 5/5. Benzer şekilde LCIA Kuralları m. 14.6 uyarınca hakem heyeti duruşma dahil olmak üzere yargılamanın sürdürülebilmesi için telekonferans ve sair teknolojik imkanlardan faydalanabilir ve yargılamayı uygun şekilde yürütebildiği müddetçe gerekli diğer önlemleri alabilir. LCIA Tahkim Kuralları için bkz. https://www.lcia.org/Dispute_Resolution_Services/lcia-arbitration-rules-2020.aspx#Article%209 (10.02.2021).

ileri sürülür ve taraflar argümanlarını bu vakıalar yoluyla doğrulamaya çalışırlar. Tarafların argümanlarını desteklemek adına çeşitli vakıalar ortaya koymak suretiyle mahkemede bir kanaat oluşturmaya yönelik işlemlerine de ispat denilmektedir¹¹². Tarafların üzerinde anlaşılmadıkları ve somut uyuşmazlığın çözümünde etkili olan hususları ispatlamak için de delillere başvurması gereklidir¹¹³. Bir uyuşmazlığın çözümünde deliller son derece önemlidir. Deliller, tarafların uyuşmazlığa dair iddia ve savunmalarını ispatlamak adına vazgeçilmez birer unsurdur. Delillerin konusu uyuşmazlığın konusu ve savunmanın temelini oluşturan maddi vakılardır¹¹⁴.

Milletlerarası tahkimde hakim olan irade özerkliği deliller bakımından da kendisini göstermektedir¹¹⁵. Seri tahkim yargılamasında dikkat çeken hususlardan biri de delillerin yazılı olarak sunulması ve tanıkların dinlenmesine ilişkindir. Uygulamada tarafların yargılamayı uzatmak adına gereksiz beyanlar sunduğu, uyuşmazlıkla doğrudan irtibatlı olmayan konularda deliller sunup tanıklar dinlettiği, bu şekilde dava dosyasını daha komplike ve çözümsüz hale getirmeyi ve özellikle davacının davasından ekonomik nedenlerle kısmen de olsa vazgeçmesini hedeflediği görülmektedir. Elbette bu durumun haricinde bir uyuşmazlığın çözümünde yan unsurlardan ziyade, uyuşmazlığı sağlıklı şekilde çözüme kavuşturabilmek için gereken esasa ulaşabilmek bakımından da dosyanın gereksiz bilgi ve belgelerle dolu olmaması makul bir yaklaşımdır. Seri tahkim yargılamalarında ise, bu durumun önüne geçmeyi hedefleyen kurumların kurallarında tarafların sunacakları delillerin ve dinletecekleri tanıkların sınırlandırılabilceği düzenlenmiştir¹¹⁶. Uygulamada farklı düzenlemeler mevcuttur. ICC Hızlandırılmış Usul Kuralları uyarınca hakem taraflarla görüşükten sonra sunulacak delillerin ve dinlenecek tanıkların sayısını sınırlandırma yetkisine sahiptir¹¹⁷. Ayrıca hakem taraflarla görüşükten sonra tanık ya da uzman kişileri bizzat dinlemeksizin karar verme yetkisine de sahiptir¹¹⁸. SCC ise bu konuda daha esnek davranarak tarafların

112 Baki Kuru and Burak Aydın, *İstinaf Sisteminde Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı* (Seçkin, 2020) 238.

113 Kuru and Aydın (n112), 239.

114 Kuru and Aydın (n112), 239.

115 Ekin Hacıbekiroğlu, *Milletlerarası Tahkim Hukukunda Deliller ve Delillerin Değerlendirilmesi* (Oniki Levha, 2012) 34, Aygül (n40), 134. Milletlerarası tahkimde deliller ve delillerin teminine dair özellik arz eden bir diğer husus ise delillerin istinabe yoluyla elde edilmesidir. Tahkim yeri dışında bulunan deliller doğrudan taraflarca getirilebileceği gibi yabancı mahkemenin istinabe edilmesi yoluyla da elde edilebilir. Musa Aygül, "Milletlerarası Ticari Tahkimde Delillerin Milletlerarası İstinabe Yoluyla Elde Edilmesi ve Karşılaşılabilecek Sorunlar" (2013) 17 (2) Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 264. Halihazırda seri yargılama usulüne dair düzenlemelerde bu konuda bir kural getirilmemiştir. Kanaatimizce tahkim yeri dışında bulunan delillerin istinabe yoluyla temini edilmesinin gerekli olduğu hallerde seri yargılama usulünün ruhuna ve amacına uygun hareket edilmesi gereklidir.

116 WIPO Hızlandırılmış Tahkim Kuralları m. 50/b. Keşif konusu genel olarak seri tahkim usulünde ele alınmış bir husus değildir. Ancak ilgili olduğu sektör bakımından gerekli olması itibarıyla AAA İnşaat Sektörü Tahkim Kuralları ve Arabuluculuk Usulünde bu konuya değinilmiştir. F-9 uyarınca kural olarak seri usule uygun yapılacak yargılamalarda keşif yapılmayacaktır. Seri tahkim yargılamalarında ispat hakkının sınırlandırılmasına dair eleştiriler ileri sürülebilir de unutulmamalıdır ki; her türlü yargılama bakımından ispat hakkının başta ilgili süre ve usule uygun olarak kullanılması gibi çeşitli sınırları mevcuttur. Cemile Demir Gökyayla, "Milletlerarası Tahkimde İspat Hakkı ve Sınırlarına Uygulanacak Hukuk (2020) 40 (2) Public ve Private International Law Bulletin 740 vd. Seri tahkim yargılamalarında getirilen özel sınırlamaların temel hak ve özgürlükler ile uygulanacak hukuka uygun olması halinde bu sınırlamaların makul kabul edilmesi gereklidir.

117 ICC Tahkim Kuralları Ek 6 Hızlandırılmış Usul Kuralları m. 3/4. LCIA Kuralları m. 14.6 uyarınca hakem heyeti yargılamayı hızlandırmak adına tanıkların yazılı ve sözlü ifade vermesini sınırlandırabilir.

118 ICC Tahkim Kuralları Ek 6 Hızlandırılmış Usul Kuralları m.3/5.

iddialarını destekleyen tanıkların ve uzmanların dinlenmesinin mümkün olduğunu belirterek süreci hızlandırmak adına tanıklar ve taraflarca başvurulmuş uzmanların ifadelerinin yazılı olarak da dosyaya sunulabileceğini kabul etmiştir¹¹⁹. Bu konuda kurumlar arasında farklılıklar olmakla beraber esas olan hakemin süreci hızlandırmaya yönelik takdir hakkına sahip olması ve delil sunulmasına makul şekilde sınırlama getirme olanağıdır.

6. Karar

Tahkim yargılamasının hızlandırılmasına yönelik tüm bu çabaların tek bir ortak hedefi vardır. Bu hedef en kısa sürede uyuşmazlığın sağlıklı bir şekilde sonuçlandırılmasıdır. Bu amacı sağlamak adına seri yargılamaya dair tüm düzenlemelerde yargılama süresine dair kurallar mevcuttur. Bu kurallar hakem kararının tesis edilebileceği azami sürenin tespitine yöneliktir¹²⁰. Uygulamada tahkim süresinin 3 ila 6 ay arasında düzenlendiği görülmektedir¹²¹. ISTAC seri tahkim kurallarında yargılama süresi ile kararın verilmesine dair iki süre düzenlenmiştir. Buna göre ISTAC huzurunda yapılacak seri tahkim yargılamalarında tahkim süresi dosyanın hakeme havale edilmesinden itibaren 3 ay olarak belirlenmiştir¹²². Ancak bu duruma bir istisna getirilerek sürenin tarafların anlaşmasıyla ya da gerekli durumlarda taraflardan birinin veya tek hakemin müracaatı üzerine Divan tarafından uzatılabileceği belirtilmiştir¹²³. Her halükarda ISTAC huzurunda yapılan bir seri tahkim yargılamasında hakem son dilekçenin sunulması ya da duruşma yapılması halinde duruşmanın yapıldığı tarihten hangisi daha sonra ise, daha sonra yapılan işlem tarihinden itibaren en geç 1 ay içerisinde uyuşmazlığın esasına dair karar vermelidir¹²⁴. ICC tarafından belirlenen kurallarda

119 SCC Hızlandırılmış Tahkim Kuralları m. 34.

120 Seri tahkimin en önemli avantajlarından biri hem taraflara beyan ve delil sunmak hem de hakeme kararın hazırlanması için verilen sürelerin kısaltılmış olmasıdır. Welsler and Klausegger (n32) 261.

121 CPR tarafından hazırlanan seri yargılama kurallarına dair şerh'te de bahsi geçen kuralların süratli bir yargılama elde etme amacıyla hazırlandığı, hedeflenen sürenin 90 ila 180 gün arasında olduğu, taraflarca herhangi özel bir anlaşma yapılmaması halinde olağan sürenin 90 gün ile sınırlı olduğu belirtilmiştir. Şerh için bkz. <https://www.cpradr.org/resource-center/rules/arbitration/fast-track-administered-arbitration-rules> (23.02.2021). CAM-CCBC Kurallarında bu süre görev belgesinin hazırlanmasından itibaren 10 aydır (m. 2.15). Uygulamada genel olarak yargılamanın tamamına dair bir süre sınırlaması getirilmemişken, AAA'nın inşaat sektörüne dair özel düzenlemesinde ilk telefonkerans ile duruşma arasında azami 45 gün olacağı, kararın duruşmanın bitişinden itibaren 14 gün içerisinde hazırlanacağı şeklinde kurullarla her bir adımı kontrol etmeye yönelik bir sistem kurulmuştur (F-12, F-13). Benzer şekilde ICDR Uluslararası Hızlandırılmış Usul Kuralları m. E-10 uyarınca karar aksi yönde karar ya da özel bir düzenleme bulunmadıkça yargılamanın sona ermesinden ya da son yazılı beyandan sonra otuz gün içerisinde verilecektir.

122 ISTAC Seri Tahkim Kuralları m. 7. WIPO Hızlandırılmış Tahkim Kuralları m. 58/a,c uyarınca da hakem cevap dilekçesinin sunulması ya da hakemin tespitinden hangisi daha geç tarihte olduysa bu tarih esas alınarak en geç üç ay içerisinde yargılamaya son verilmeli ve ardından bir ay geçmeyecek makul bir süre içerisinde karar verilmelidir. Bu sürenin uzaması halinde taraflar ve WIPO Merkezi konu hakkında bilgilendirilmelidir.

123 ISTAC Seri Tahkim Kuralları m. 7. Benzer şekilde ITOTAM Tahkim Kuralları Ek 4 Küçük Hukuk Uyuşmazlıklarına İlişkin Tahkim Kuralları m. 9'da da kararın hakem atanmasından itibaren üç ay içerisinde verileceği, bu sürenin ancak haklı sebeplerin varlığı halinde Divan tarafından uzatılabileceği düzenlenmiştir. Benzer düzenleme için bkz. Milano Tahkim Merkezi Tahkim Kuralları Ek D Sadeleştirilmiş Tahkim Usulü m. 6.

124 ISTAC Seri Tahkim Kuralları m. 8.

bu süre dava yönetim toplantısından itibaren 6 aydır¹²⁵. Ayrıca hızlandırılmış usul kurallarından standart usule yapılan atıf uyarınca standart tahkim kurallarındaki tahkim mahkemesinin kendi inisiyatifi ya da hakemin gerekçeli talebi üzerine süre uzatma imkanında da faydalanılması mümkündür¹²⁶.

Kanaatimizce kurum tarafından hazırlanan düzenlemede tahkim süresini uzatmaya yönelik bir imkan tanınması hem gerekli hem de tahkimin özüne uygun bir düzenlemedir. Önceki bölümlerde de belirttiğimiz üzere, tarafların seri tahkim yargılaması üzerinde anlaşırken ya da bu konuda özel olarak bir anlaşma yapmasalar da tahkim yöntemiyle çözülmesini istedikleri uyuşmazlığın miktarı nedeniyle seri yargılamaya tabi olması halinde tahkim iradelerini ortaya koyarken uyuşmazlığın kapsamını öngörememesi veya yapılacak seri yargılamanın süre sınırını bilmemesi ya da çeşitli nedenlerle dosyaya bilgi ve belge sunmada gecikmeleri mümkündür. Bu gibi nedenlerle yargılamanın ilgili süre içerisinde sağlıklı şekilde sona erdirilmesi mümkün olmayabilir. Seri yargılamanın kısa sürmesi nedeniyle herhangi bir mağduriyete yol açılmaması adına böyle bir imkan tanınması yerindedir.

Mahkemenin oluşturulmasından itibaren altı ay içerisinde karar verilmesine yönelik düzenlemeye sahip olan SIAC ise hızlandırılmış usulde karara dair bir diğer önemli hususu ele almıştır. SIAC uygulamasında hızlandırılmış yargılamaya tabi olduğunda hakem taraflarca kararda gerekçe belirtilmesine gerek olduğuna dair karar alınmadıkça, gerekçeleri özet olarak ortaya koymakla yükümlüdür¹²⁷. Bu düzenleme kararın yazılması ve yargılamanın sonlandırılması bakımından hız kazandıracak önemli bir kuraldır. Burada akıllara gelebilecek tek sorun, yabancı hakem kararının özet gerekçeye sahip olması nedeniyle tenfiz aşamasında ileri sürülebilecek itirazlardır. Gerekçe, hakem mahkemesi tarafından verilen kararın hukuki nedenlerini, hakem değerlendirmelerini ortaya koyan bir bölüm olmakla beraber, tarafların ileri sürdükleri tüm iddia ve savunmaların incelenip incelenmediğini, tarafların savunma haklarına riayet edilip edilmediğini ortaya koymak adına önemlidir. Hakem kararının gerekçesi tanıma ya da tenfiz işlemi esnasında hakim tarafından yapılacak tetkiki kolaylaştırır¹²⁸. Ancak gerekçenin hiç olmaması ya da olağandan kısa olmasının tanıma ya da tenfiz bakımından engel teşkil edip etmeyeceği ise kanaatimizce tartışmalıdır. Burada gerekçesiz ya da kısa gerekçeli kararların kamu düzenine aykırılık teşkil edip etmediği üzerinde durulmalıdır. Doktrinde taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça gerekçesiz hakem kararı verilebileceği ve bu hususun kararın geçerliliğini etkilemeyeceği; ancak mahkeme

125 ICC Tahkim Kuralları Ek 6 Hızlandırılmış Usul Kuralları m.4/1. Aynı şekilde bkz. DIS Tahkim Kuralları 4 Hızlandırılmış Yargılamalar m. 1. Süre aşımı halinde hakem heyetinin yetkisi sona ermez ancak gerekli bildirimler yapıldıktan sonra hakem en kısa süre içerisinde kararını vermek zorundadır (m.5). SCC Hızlandırılmış Tahkim Kuralları m. 43'te öngörülen altı aylık süre davanın hakeme havale edilmesinden itibaren başlar ve gerekçeli hakem talebi üzerine ya da gerek görüldüğü hallerde Divan tarafından uzatılabilir.

126 ICC Tahkim Kuralları m. 31/2.

127 SIAC Tahkim Kuralları m.5.2.d,e. Benzer düzenleme için bkz. HKIAC m. 42.2(g).

128 Kaplan (n99), 158.

huzurunda kamu düzeni müdahalesi ile karşılaşılabileceği ileri sürülmüştür¹²⁹. Bu konu 2012 yılında verilen Yargıtay İtihadı Birleştirme Kurulu kararı ile sonlandırılmış ve yabancı mahkeme kararlarının tenfizinde kararın gerekçesiz oluşunun tek başına tenfizin reddine sebep olamayacağına karar verilmiştir¹³⁰. Çalışmamızın seri yargılama usulünün tenfiz şartları bakımından incelendiği bölümde bu konu kapsamlı olarak ele alınacaktır¹³¹.

IV. Seri Tahkim Usulünün Tahkim Yargılamalarına Hakim Esaslar Kapsamında Değerlendirilmesi

Seri tahkim yargılamalarının yaygınlaşması ile birlikte bu yargılamaların tahkim yargılamalarına hakim olan temel ilkelere uygunluğu hususu akıllara gelmiştir. Kanaatimizce bu inceleme yapılmadan önce üzerinde durulması gereken nokta, seri tahkim yargılamalarının aslen birer tahkim yargılaması olduğudur. Seri tahkim genel anlamda standart tahkimden farklı değerildir. Bu bağlamda, tarafların ortak iradeleri ile başvurdukları alternatif bir uyuşmazlık çözüm yöntemi olduğu aşıkardır. Seri tahkimin standart tahkimden farkı, yargılamaların daha süratli gerçekleştirilebilmesi adına alınan bazı önlemler ve getirilen çeşitli kısıtlamalardır. Bu farklılıklara rağmen seri tahkim yargılamalarında tıpkı standart tahkimde olduğu gibi yargılama hukukuna hakim olan temel ilkelere uygun hareket edilmesi gereklidir¹³². Çalışmamızın bu bölümünde seri tahkim usulünün kendine has özellikleri, tahkim yargılamasına hakim olan adil yargılanma hakkı ve irade serbestisi kapsamında değerlendirilecek, ardında da bu özelliklerin tenfiz şartlarına uygunluğu ele alınacaktır.

A. Seri Tahkim Usulünün Adil Yargılanma Hakkı Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Adil yargılanma hakkı Anayasa¹³³ m. 36'da¹³⁴ ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)¹³⁵ m.

129 Kaplan (n99), 159.

130 Yargıtay İtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu'nun 2010/1 E., 2012/1 K. Sayılı ve 10.02.2012 tarihli kararı (RG: 10.09.2012-28417).

131 Bkz. Bölüm IV C 3.

132 Welsler and Klaussegger (n32) 263.

133 2709 sayılı ve 18.10.1092 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (RG: 09.11.1982-17863).

134 Anayasa m. 36: "Herkes, meşrú vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir:

Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınmaz."

135 Türkiye tarafından 04.11.1950 tarihinde imzalanan "İnsan Hakları ve Ana Hürriyetleri Koruma Sözleşmesi" 10.03.1954 tarihli ve 6366 sayılı İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Koruma Sözleşmesi ve Buna Ek Protokolün Tasdiki Hakkında Kanun ile onaylanıp yürürlüğe girmiştir (RG: 19.03.1954-8662).

6'da¹³⁶ düzenlenmiştir. Buna göre herkes, meşru yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak adil yargılanma hakkına sahiptir. Adil yargılanma hakkı temel hak ve özgürlüklerin başından gelmekle beraber; içerisinde yargılamaya başvuru aşamasından yargılama sürecinin yürütülmesi ve sonlandırılmasına kadar gerek taraflara gerekse yargı merci ve sürece dair çeşitli unsurlar barındıran son derece kapsamlı bir haktır¹³⁷. Tüm bu unsurların çalışmamız bakımından incelenmesine gerek yoktur. Çalışmamızın konusu olan seri tahkim yargılamalarında süratli ve bu bağlamda uygun maliyetli yargılamalar yaparken aynı zamanda da temel hak ve özgürlüklere ve özellikle adil yargılanma hakkına uygun kararlar temin edilebilmesi için dikkat edilmesi gereken hususlar belirlidir.

Seri yargılama usulünde özellik arz eden husus sadeleştirilmiş usul olduğundan; özellikle sunulacak beyan ve delillerin sınırlandırılması, sürelerin kısaltılması ve yargılamanın duruşmasız yapılabilmesi adil yargılanma hakkı bakımından incelenmelidir. Bu bağlamda bizim açımızda önem arz eden unsur adil yargılanma hakkının temelini oluşturan hakkaniyete uygun yargılanma hakkıdır¹³⁸. Hakkaniyete uygun bir yargılama yapılabilmesi için de tarafların arasında eşitliğin sağlanması

136 AIHS m. 6: "1. Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir. Karar aleni olarak verilir. Ancak, demokratik bir toplum içinde ahlak, kamu düzeni veya ulusal güvenlik yararına, küçüklerin çıkarları veya bir davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veyahut, aleniyetin adil yargılamaya zarar verebileceği kimi özel durumlarda ve mahkemece bunun kaçınılmaz olarak değerlendirildiği ölçüde, duruşma salonu tüm dava süresince veya kısmen basına ve dinleyicilere kapatılabilir.

2. Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır.

3. Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir:

a) Kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebebinden en kısa sürede, anladığı bir dille ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek;

b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmak;

c) Kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanmak; eğer avukat tutmak için gerekli maddi olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görülüyorsa, resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmek;

d) İddia tanıklarını sorguya çekmek veya çekirtmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek;

e) Mahkemede kullanılan dili anlamadığı veya konuşmadığı takdirde bir tercümanın yardımından ücretsiz olarak yararlanmak."

137 Adil yargılanma hakkı temel olarak kanuni, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, makul sürede, aleni şekilde, hakkaniyete uygun bir yargılama yapılmasını güvence altına almaktadır. Ali Cem Budak and Varol Karaaslan, Medeni Usul Hukuku (2nd edn., Adalet, 2018) 68, Hakan Pekcanitez, "Hukuki Dinlenme Hakkı" Prof. Dr. Seyfullah Edis'e Armağan (Dokuz Eylül Üniversitesi, 2000) 760, L. Şanal Görgün, Levent Börü, Barış Toraman and Mehmet Kodakoğlu, Medeni Usul Hukuku (8th edn., Yetkin, 2019) 353-355, Ferda Nur Güvenalp, Milletlerarası Tahkimde İddia ve Savunma Hakkının İhlali (Oniki Levha, 2018), 109. Adil yargılanma hakkının medeni hukuk yönü ile ilgili olarak hazırlanmış olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. Maddesine İlişkin Rehber'de hakkın medeni haklar ve yükümlülükler ile ilgili tüm yönleri kapsamlı olarak ele alınmıştır. 31.08.2019 tarihinde güncellenen rehber için bkz. https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_TUR.pdf (01.03.2021).

138 Budak and Karaaslan (n137) 68, Görgün, Börü, Toramand and Kodakoğlu (n137) 354, Sezin Aktepe Artık, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Medeni Usul Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı (Şeçkin 2014) 338.

ve hukuki dinlenilme hakkına¹³⁹ saygı gösterilmesi gereklidir¹⁴⁰. Seri tahkim yargılamalarında adil yargılanma ve özellikle hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında ele alınması gereken unsurları somutlaştırırsak tarafların eşitliğini, tarafların yargılamaya usulüne uygun davet edilmesini, tarafların dosya içeriğinden, sunulan bilgi ve belgelerden haberdar edilmesini, taraflara iddia ve savunmalarını sunma imkanı tanınmasını, tarafların iddia ve savunmalarını desteklemek adına delil sunma imkanına sahip olmasını, ileri sürülen iddia ve savunmaların hakem ya da hakemlerce tam olarak değerlendirilmesini ele almamız gereklidir.

Tahkim yargılamasında hakem ya da hakemler yargılama boyunca taraflara eşit şekilde davranmakla yükümlüdür¹⁴¹. Eşitlik ilkesi hem tarafların dosyadaki bilgi ve belgelere eşit erişimi anlamına gelmekte hem de usuli işlemlerde taraflara eşit fırsat verilmesini gerektirmektedir¹⁴². Taraflara eşit davranma yükümlülüğü onlara iddia ve savunmalarını ortaya koyabilmek için ellerinde bulunan her türlü hukuki imkanı eşit şekilde ortaya koyma olanağı sağlamak anlamına gelmektedir¹⁴³. Bu bağlamda usuli işlemlerde eşitlik delil sunmada eşitliği de kapsamaktadır¹⁴⁴. Tahkim yargılamalarında tarafların eşitliği konusu doktrinde tartışmalıdır. Bir görüş eşitliğin sayısal eşitlik anlamına geldiğini, bir tarafa verilen imkanın diğer tarafa da aynen verilmesi gerektiğini ileri sürerken¹⁴⁵ bir diğer görüş taraflara tanınan hakların içeriği bakımından eşitlik yani bir nevi denklikten bahsetmektedir¹⁴⁶. Kanaatimizce burada önemli olarak taraflara iddia ve savunmalarını sunup bunları delillerle desteklerken eşit şekilde davranılmasıdır. Burada sayısal bir eşitlikten ziyade taraflara eşit imkan tanınması gerektiği kabul edilmelidir¹⁴⁷.

Hızlandırılmış yargılama usulünde bir tarafın sayısal anlamda daha fazla beyan ya da delil sunmasından ziyade süratli yargılama nedeniyle iddia ya da savunmasını dile getirip getiremediğine ya da bunları delillendirip delillendiremediğine bakılması önemlidir. Tarafların süratli yargılama yapılacak olması nedeniyle farklı muameleye maruz kalması ve eşit imkanlara sahip olamaması eşitliği bozar. Ancak kanaatimizce

139 Hukuki dinlenilme hakkı kendi içerisinde tarafın kendisi aleyhine başlatılmış yargılama hakkında bilgi sahibi olması hakkı, iddia ve savunmaların yapılabilmesi için tarafların kendilerini açıklama hakkı ve mahkemeye dikkate alınma hakkı olmak üzere üç unsurdan oluşur. Budak and Karaaslan (n137) 70 - 71, Pekcanitez (n137) 769-788, Görgün, Börü, Toramand and Kodakoğlu (n137) 355, Aktepe Artık (n138) 373. Hukuki dinlenilme hakkının adil yargılanma hakkının vazgeçilmez bir unsuru olduğuna dair bkz. Muhammet Özekes, Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı (Yetkin, 2003) 56, Demir Gökyayla (n116) 739.

140 Özekes (n139) 58, Görgün, Börü, Toramand and Kodakoğlu (n137) 354, Aktepe Artık (n138) 338-341.

141 Kaplan (n99) 128.

142 Aktepe Artık (n138) 341 vd.

143 Kaplan (n99) 128.

144 Hacıbekiroğlu (n115) 47.

145 Kaplan (n99),129, Güvenalp (n137) 114.

146 Aygül (n40) 116, Akıncı (n1), 234.

147 Aygül (n40), 116, Akıncı (n1), 234. Aslen doktrinde sayısal eşitliği savunan görüşteki yazarlardan biri de eşitliğin benzer durumdakilere benzer usul kuralları uygulanması anlamına geldiğini vurgulayarak sayısal eşitlik ile denkliliği sağlamaya yönelik bir fikri ileri sürmüştür. Bkz. Güvenalp (n137) 114.

bir tahkim kurumunun seri tahkim kurallarında hakem tarafından verilecek sürelerin kesin olduğu, kendisine tanınan süre içerisinde beyan ya da delil sunmayan tarafının geçerli bir mazereti olmaması halinde kendisine ek süre tanınmayacağına dair bir kural yer alması ve bu düzenlemeye göre yürütülen bir yargılamada taraflardan birinin süresinde beyan ya da delil sunmaması nedeniyle iddia ya da savunmasını istediği şekilde yapamadığını ileri sürmesi eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmamaktadır. Somut örneğe bakıldığında, taraflara tanınan haklar bakımından bir eşitsizlik mevcut değildir. Süreler ve sürelerle uyulmamasının yaptırımı aynıdır. Taraflara iddia ve savunmalarını dile getirme ve ispatlama bakımından eşit davranılması, eşitlik ilkesinin sağlanması bakımından yeterlidir. Diğer tarafların savunma hakkına yönelik sınırlamaların eşitlik ilkesine uygun olabilmesi için her iki taraf bakımından da eşit etkiler yaratacak, eşitliğe uygun sınırlamalar olması gereklidir.

Eşitlik ilkesi gözetilmeksizin yapılan sınırlamalar yargılama usulüne ilişkin dürüstlük kuralına aykırılık teşkil eder¹⁴⁸. Ancak kural olarak seri tahkim yargılamalarının temel ilkelerine ve uygulamaların geneline bakıldığında, burada eşitliğe aykırı sınırlamalar görülmemektedir. Bu bağlamda da seri tahkim müessesesinin eşitlik ilkesine aykırılık teşkil ettiğini söylemek mümkün değildir. Savunma hakkının taraflar için farklı sonuçlar doğuracak şekilde sınırlandırılması da elbette sorunlu teşkil edecek bir durumdur. Örneğin tarafların birlikte karar almak suretiyle duruşmada tanık dinletmekten vazgeçmesi ya da uygulanacak seri tahkim kuralları uyarınca duruşmasız yapılacak yargılamada tanıkla ispat yoluna başvurulamayacak olması halinde, taraflardan birinin zaten tanığı yoksa, bu durum onun açısından sorun yaratmaz; ancak diğer tarafın tanığı varsa, bu durumda aslen görüntüde eşitlik sağlanmış olsa da tanığı olan taraf aleyhine bir sonuç doğabilir¹⁴⁹. Kanaatimizce bu gibi durumlarda seri yargılama uygulamasında sıkça görülen hakime tarafları da dinlemek suretiyle takdir hakkını kullanma imkanı tanınması önemlidir. Böylelikle somut olayın özelliklerine göre hakem yargılama usulündeki önemli hususları gözden geçirebilir ve olaya uygun bir düzenleme yapmak suretiyle adil bir yargılama gerçekleştirebilir.

Seri tahkim yargılamasında önem arz eden bir diğer husus ise, tarafların yargılamaya usulüne uygun davet edilmesidir; zira tahkim yargılamasından hiç ya da usulüne uygun şekilde haberdar edilmeyen tarafın adil yargılanma hakkı ihlal edilmiştir¹⁵⁰. Aslen yargılamadan usulüne uygun şekilde haberdar edilme standart tahkim ve hatta devlet yargısı bakımından da vazgeçilmez bir unsurdur. Tarafların usulüne uygun şekilde yargılamaya davet edilmesi ile ilgili olarak seri tahkim yargılamalarında önem arz eden olay, süreci hızlandırmak adına tebligat için kullanılabilir yöntemdir. Çeşitli kurumların düzenlemelerinde usuli işlemlerin elektronik şekilde yapılmasına müsaade

148 Kaplan (n99), 127.

149 Kaplan (n99) 128.

150 Ruhi (n54) 87.

edilmektedir. Bu bağlamda tahkim talebinin elektronik ortamda oluşturulması ve bunun davalıya elektronik ortamda iletilmesi suretiyle vakit kazanılması gündeme gelebilir. Kanaatimizce günümüz koşullarına uygun olarak tarafların yargılamaya elektronik vasıtalarla çağırılmasına dair bir düzenlemenin yapılması adil yargılanma hakkını ihlal etmez. Burada amaç tarafların yargılamadan haberdar edilmesi, davalının yokluğunda yargılama yapılmasının engellenmesidir. Davalıya elektronik ya da başka bir hızlı yöntemle tebligat gönderilmesi halinde davalının bu tebligatı alması ve bu durumda makul vasıtalarla ispat edilebilmesi halinde bir sorundan bahsetmek mümkün olmayacaktır. Dolayısıyla kanaatimizce elektronik ya da başka bir şekilde yapılacak tebligatı hızlandırmaya yönelik işlemlerin sağlıklı şekilde uygulanması halinde, adil yargılanma hakkı zedelenmemektedir.

Tarafların yargılamadan haberdar edilmesi ile birlikte ortaya çıkan bir diğer unsur ise tarafların dosya içeriğinden, dosyaya sunulan bilgi ve belgelerden haberdar edilmesidir. Adil yargılanma hakkının altında ele alınan hukuki dinlenilme hakkının önemli unsurlarından biri tarafların diğer tarafça ve yargı organı tarafından yapılan işlemler hakkında bilgilendirilmesidir¹⁵¹. Tarafların dosya içeriğinden, dosya ile ilgili olarak yapılan tüm işlemlerden, sürecin her bir aşamasından haberdar olması hukuki dinlenilme hakkı ile doğrudan ilgilidir. Yargılamayı hızlandırmak adına bunlardan ödün verilmesi düşünülemez dahi. Bu nedenle de işlemlerin taraflar bakımından şeffaf şekilde yapılması, tarafların diğer işlem ve yargı organı tarafından yapılan işlemler hakkında derhal bilgilendirilmesi adil bir yargılamanın vazgeçilmez unsurlarındandır.

Hukuki dinlenilme hakkı başlığı altında ele alınabilecek olan bir diğer husus ise, taraflara iddia ve savunmalarını ileri sürme ve taraflara bunları desteklemek adına delil sunma imkanı tanınmasıdır¹⁵². Seri tahkimde iddia ve savunmayı ileri sürme ve bunları ispatlamak adına delil sunma konuları özel önem arz etmektedir. Zira önceki bölümlerde de görüldüğü üzere, seri tahkim usulünün temel özelliği hızlandırılmış usuldür. Hızlandırılmış usul ise dosyaya sunulabilecek beyan ve delillerin sınırlandırılması ve bunların sunulması için tanınan sürenin kısaltılmasıyla sağlanır. Adil bir yargılama yapmak için tarafların iddia ve savunmalarını eksiksiz sunması, bunları mümkün olan en iyi şekilde delillendirmesi zorunludur. Ancak seri bir yargılama elde etmek için de bazı sınırlamalar getirilmesi gereklidir. Bu durumda sınırın nerede çekileceği, hangi kriterlerin esas alınacağı, beyan ya da delil sunmada nasıl sınırlamalar getirileceği önemlidir. Kanaatimizce burada yargılamayı hızlandırmak adına birçok kurum tarafından kabul edildiği üzere sunulacak beyan sayısını sınırlandırmak ya da delil ve tanıklar bakımından bazı kısıtlamalar getirmek makuldür. Burada önemli olan şey, her bir somut olay bakımından hakeme bir hareket alanı tanınmasıdır.

151 Budak and Karaaslan (n137) 70, Görgün, Börü, Toramand and Kodakoğlu (n137) 355.

152 Budak and Karaaslan (n137) 70 - 71, Görgün, Börü, Toramand and Kodakoğlu (n137) 355, Ruhi (n54) 89.

Kural olarak tahkim talebi ve tahkime cevap dilekçesinin haricinde taraflara birer beyan sunma hakkı tanınmasında kavramsal olarak doğrudan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmek makul gözükmemektedir. Ancak somut olayın özellikleri dahilinde tarafların talebi ve/veya hakemin gerekli görmesi halinde taraflara ek beyan sunma imkanı tanınması, yargılamaya esneklik getirmekle beraber muhtemel hak ihlallerinin önünü de kesecektir. Aynı durum deliller bakımından da geçerlidir. Hakemin kendi inisiyatifıyla ya da tarafların ortak ya da tek başlarına ileri sürecekleri taleplerle ek usuli işlemlere müsaade etmesi somut olayda hakkaniyeti sağlamak adına önemli bir adımdır. Bu hareket alanı da birçok tahkim merkezinin kurallarına yansımıştır¹⁵³. Taraflara savunma haklarını kullanabilmeleri için gerekli tüm imkanların tanınması sağlıklı ve adil bir yargılama için gerekli ve zorunludur¹⁵⁴. Ancak taraflar savunma hakkı kapsamında sahip oldukları beyan ve delil sunma, duruşmaya katılma gibi hakları kullanıp kullanmamak konusunda özgürdürler¹⁵⁵. Bu hakları kullanabilecekleri gibi kullanmama hakları de mevcuttur. Bu bağlamda tarafların özgür iradeleri ile bu hakları sınırlandırabilmesi de mümkündür. Savunma hakkının, tarafların kendi tercihiyle, hiç kullanılmaması dahi bir usul ihlali değildir¹⁵⁶.

Hukuki dinlenilme hakkının bir diğer unsuru ise, taraflarca ileri sürülen iddia ve savunmaların hakem ya da hakemlerce tam olarak değerlendirilmesidir¹⁵⁷. Bir yargılamanın adil olarak nitelendirilebilmesi için tarafların tüm iddia ve savunmalarının dikkate alınması ve mevcut deliller dahilinde değerlendirilmesi gereklidir¹⁵⁸. Seri yargılamada hakemin süratli karar vermek adına iddia ve savunmaların bir kısmı ya da tamamını dikkate almaması, göz ardı etmesi, önemsememesi gibi bir şey mümkün değildir. Yargılamayı hızlandırmak adına atılabilecek bazı adımların olduğu kabul edilse de hakemin tüm iddia ve savunmaları değerlendirdikten sonra bir karara varması gerektiği kaçınılmaz bir gerçektir. Bu bağlamda hakemin dosyadaki tüm iddia ve savunmaları değerlendirmesinin yansımaları da karardır. Hukuki dinlenilme hakkının korunduğu yargılama sonucunda verilecek kararın gerekçesi ile ortaya konulur¹⁵⁹.

Hakem kararının niteliğini ve neye dayanarak tesis edildiğini ortaya koyan gerekçenin seri tahkimdeki yeri ise farklıdır. Çeşitli kurumlar seri tahkim yargılamaları sonucunda verilecek hakem kararlarının özet şeklinde olmasına imkan tanımaktadır¹⁶⁰. Kanaatimizce burada kararın gerekçeli olmasının zorunluluğu ile hakem tarafından yapılması gereken değerlendirmenin kapsamı ve bu değerlendirmenin ortaya konuluşu

153 Bkz. Bölüm III C.

154 Kaplan (n99) 129.

155 Kaplan (n99) 129–130.

156 Kaplan (n99) 130.

157 Pekcanitez (n137) 784–786.

158 Pekcanitez (n137) 784–786.

159 Pekcanitez (n137) 786.

160 Bkz. Bölüm III C 6.

arasındaki çizgi önemlidir. Bir kararın salt gerekçesiz ya da özet şekilde olması, doğrudan kamu düzenini ya da adil yargılanma hakkını ihlal eder demek doğru değildir¹⁶¹. Burada önemli olan tarafların iddia ve savunmalarının değerlendirilmesi ve kararın bu değerlendirme neticesinde verilmesidir. Dolayısıyla değerlendirmenin hukuki dinlenilme hakkına uygun şekilde yapıldığının dosya içeriğinden anlaşılması ya da diğer başka vasıtalarla bu yönde kanaat getirilmesi halinde gerekçenin özet halinde olmasının özel bir engel teşkil etmesi mümkün değildir.

Seri tahkim usulünde sürelerin kısalığı ile ilgili olarak da adil yargılanma hakkının zarar gördüğü ileri sürülebilir. Öncelikle şunu belirtmekte fayda var ki seri tahkim yargılamasındaki sürelerin devlet yargılamasından ya da standart tahkim yargılamasından farklı olması başlı başına bir sorun değildir. Özellikle tarafların bilinçli olarak seri tahkim usulünü tercih etmeleri ya da doğrudan seri tahkime tabi olacakken opt-out yöntemiyle standart tahkim usulüne tabi olmayı tercih etmemeleri halinde kısaltılmış süreleri göze aldıkları kabul edilebilir¹⁶². Seri tahkim yargılamalarında esas olan kısaltılmış sürelerin adil yargılanma hakkını ihlal etmesi ise ancak verilen sürelerin süre içerisinde yapılması gereken işlemi yerine getirmeye fiilen yetmeyecek olmasının ispatlanması halinde bir sorun olarak karşımıza çıkabilir¹⁶³. Seri tahkim yargılamasında verilen sürelerin ilgili işlemin yapılması için yeterli olup olmadığı ve süre kısalığının adil yargılanma hakkını ihlal edip etmediğine dair inceleme tenfiz merci tarafından yapılacaktır¹⁶⁴. Verilen sürelerin ilgili işlemin yapılması için makul olması halinde adil yargılanma hakkının ihlal edildiğinden bahsedilmesi mümkün değildir.

B. Seri Tahkim Usulünün İrade Serbestisi İlkesi Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Çalışmamızın başında tahkimin ortaya çıkışı ve tercih edilme sebeplerini açıklarken en önemli özelliklerinden birinin tahkimde taraf iradesine tanınan etki olduğunu dile getirmiştik. Taraflar bir uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözüme kavuşturulmasına dair anlaşma yaptıktan sonra tahkimin kurumsal tahkim mi yoksa ad hoc tahkim şeklinde mi yürütüleceğine, tahkim yargılamasına uygulanacak hukuka, hakemlere, tahkim yerine, tahkim diline ve daha birçok unsura ortak iradeleri ile karar verebilirler.

161 Nomer (n3) 572. Gerekçesiz yabancı hakem kararlarının tenfizinde kamu düzeninin muhtemel etkilerine dair doktrinde farklı görüşler mevcuttur. Tahkime dair temel ilkeler ve Yargıtay'ın gerekçesiz mahkeme kararlarının tenfizine dair kararları çerçevesinde şekillenen bu görüşlerin bir kısmı gerekçesiz hakem kararlarının tenfiz edilemeyeceğini ileri sürerken bir kısmı da tenfizin mümkün olduğunu ileri sürmektedir. İlgili görüşler için bkz. Nuray Ekşi, "Yargıtay Kararları Işığında Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Kamu Düzeni", (2020) 40 (1) Public and Private International Law Bulletin 178–180. Bu duruma dair yabancı mahkeme kararlarının tenfizi bağlamında yapılan değerlendirme için bkz. Berk Demirkol, "Gerekçesiz Yabancı Mahkeme Kararlarının Tenfizi" (2017) 12 (157–158) Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 81–85, Gizem Ersen Perçin and Dilara Baytaroğlu, "Public Order Intervention on the Recognition and Enforcement of Foreign Judicial Sentences" (2019) 2 Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi 322 vd.

162 Standart tahkimde aynı görüş için bkz. Kaplan (n99) 153.

163 Kaplan (n99) 152–153, Pekcanitez (n137) 768.

164 Güvenalp (n137) 46.

Taraflar savunma hakkının tabi olacağı kuralları da serbestçe belirleme, isterlerse kendi belirleyecekleri kurallara tabi tutma, isterlerse de belirli bir sisteme tabi tutma hakkına sahiptirler¹⁶⁵. Seri tahkim de aslen bir tahkim yargılamasıdır. Tahkime hakim olan taraf iradesinin seri tahkimin de vazgeçilmezi olduğu kabul edilmelidir. Seri tahkim usulünde taraf iradesine tanınan etkinin dikkatle ele alınması gereken husus ise, tarafların uygulanacak usul ve hatta usulün detaylarına dair anlaşma yapmaları halinde bu anlaşmanın dikkate alınıp alınmayacağına ilişkindir. Diğer bir deyişle, tarafların somut bir uyuşmazlığın çözümü ile ilgili olarak bir kurumsal tahkim merkezi üzerinde anlaşmaları halinde, ilgili kurumun kuralları uyarınca doğrudan seri tahkim usulünün uygulanmasına itiraz etmemeleri ya da bu usulün uygulanması yönünde iradeleri varsa ve buna rağmen tahkim yargılaması boyunca tarafların yapacakları usuli işlemler hakkında ortak karar almak suretiyle kurumun seri tahkim kurallarına aykırı irade ortaya koyuyorlarsa ne olacaktır?

Örneğin ICC Tahkim Kuralları Ek 6 Hızlandırılmış Usul Kuralları m.3/2 uyarınca seri tahkim yargılamalarında hakem tayin edildikten sonra, hakem tarafından aksi yönde karar verilmedikçe, tarafların yeni iddialar ileri sürmesi mümkün değildir. Somut bir olayda ICC huzurunda seri tahkim yargılaması yapılırken tarafların her daim yeni iddia ileri sürülebilmesi ve beyan sunulmasına dair ortak irade göstermesi halinde ne olacaktır? Bir başka örnek ise hakemlerin delil ve tanık sayısına sınırlama getirmesi halinde ortaya çıkacaktır. Hakemlerin tarafların görüşlerini almaksızın, taraflar delil ve tanık konusunda daha kapsamlı imkanlara sahip olmak isterken yargılamayı süratli şekilde sonuçlandırmak adına çeşitli sınırlamalar getirmesinin sonucu ne olacaktır? Kanaatimizce burada önemli olan husus, taraf iradesinin amacı ve hakemin tutumunun sınırlarıdır. Hakemlerin seri tahkim yargılamasını bir an önce sonuçlandırması en temel amaçlardan biridir; ancak yargılamanın adil olması ve sonuçta elde edilen kararın tenfiz edilmesi de gereklidir¹⁶⁶. Bu nedenle uygulanacak usulün hem davanın niteliğine uygun olması, adil yargılanma hakkını zedelememesi, hem de tarafların iradesini yansıtması gereklidir. Bu bağlamda birçok kurumsal tahkim merkezi, seri tahkim usulü kurallarında hakeme takdir yetkisi tanıdığı hallerde tarafların görüşünü alma şartını koymuş, hakemin inisiyatifine bırakılan unsurlarda kararın tarafların onayı ya da görüşü çerçevesinde alınmasını sağlamıştır¹⁶⁷. Bu imkan ve kuralların esnetilmesi olanağı hatta gerek görülen hallerde uyuşmazlığın standart tahkim usulüne tabi tutulmasının mümkün olması¹⁶⁸, kanaatimizce kararın sağlıklı şekilde verilmesi ve

165 Kaplan (n99) 124. Milletlerarası Tahkim Kanunu hükümleri çerçevesinde usule uygulanacak hukukta taraf iradesi için bkz. Şanlı (n1) 365 vd., Akıncı (n1) 231.

166 Welsler and Klausegger (n32) 265.

167 Bkz. Bölüm III C.

168 SIAC huzurunda yapılan yargılamalarda yargılama devam ederken hızlandırılmış standart tahkim yargılamasına geçilmesi mümkündür. SIAC Tahkim Kuralları m. 5.4 uyarınca, taraflardan birinin başvurusu üzerine, her iki taraf da dinlendikten sonra, hakem sonradan ortaya çıkan bilgiler ışığında yetkili kurum organı ile de görüşerek mevcut durumun hızlandırılmış tahkime uygun olmadığına ve standart usulde yargılama gerektiğine karar verebilir. Burada önemli olan husus öncelikle taraflardan birinin bu yönde başvuruda bulunmasıdır. Bu noktada hakeme kendi inisiyatifıyla hareket etme imkanı tanınmamıştır.

ileride tenfiz edilebilmesi için son derece önemlidir. Hakem taraflarca ileri sürülecek talepleri dikkatle incelemeli, gerekli ve makul olmaları halinde buna göre işlem yapmalı, tahkimde taraf iradesinin rolünü göz ardı etmemelidir.

C. Seri Tahkim Usulünün Tenfiz Şartları Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Bir uyuşmazlığın çözümü ile ilgili olarak tahkim yargılamasına başvurulduğunda hedeflenen sonuç elde edilen kararın icrasıdır. Bir hakem kararının icrası icranın nerede gerçekleşeceğine bağlıdır. Milli hakem kararlarının icrası yerel düzenlemelere tabi iken, yabancı hakem kararlarının tenfizi ile ilgili milletlerarası sözleşmeler ve yerel düzenlemeler mevcuttur. Bir hakem kararının dünyanın her yerinde tenfiz edilebilir olmasını sağlamak teknik olarak mümkün gözükmeyebilir de hakemler kararı tesis ederken kararın asgari standartlara uygun şekilde verilmesi ve bu bağlamda genel olarak tenfiz edilebilir bir karar elde edilmesi hedeflenebilir. Türk hukukunda Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na¹⁶⁹ göre verilen hakem kararlarının icrası ya tarafların rızasıyla ya da rızaen gerçekleştirilmiyorsa ilamlı icra yoluyla gerçekleştirilir¹⁷⁰. Türk hukukunda yabancı hakem kararlarının icra edilebilmesi için ise tenfiz işleminin yapılması gereklidir¹⁷¹. Türk hukukunda yabancı hakem kararlarının tenfizi ile ilgili iki temel düzenleme mevcuttur. Bu düzenlemelerden ilki Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve İcrası Hakkında 10 Haziran 1958 Tarihinde New York'ta Yapılan Sözleşme'dir. İkinci düzenleme ise 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'dur (MÖHUK)¹⁷².

Yabancı hakem kararlarının tenfizi ile ilgili asgari adalet standartlar gerek New York Sözleşmesi gerekse MÖHUK'un ilgili hükümlerinde düzenlenmiştir¹⁷³. MÖHUK sistematiğinde aslen New York Sözleşmesi'nde benimsenen ilkelere yer verilmiştir. Bu düzenlemelerde benimsenen ilkeler tahkim yargılamalarında dikkate alınması gereken en önemli ve asgari standartlar olduğundan¹⁷⁴ ve daha da önemlisi, dünya üzerinde birçok ülke New York Sözleşmesine taraf olduğundan¹⁷⁵ bu unsurlar dikkate alınmaksızın tesis edilecek yabancı hakem kararlarının tenfizinin zor hatta mümkün olmayacağı ileri sürülebilir. Gerek New York Sözleşmesi gerekse MÖHUK kuralları

169 6100 sayılı ve 12.01.2011 tarihli Hukuk Muhakemeleri Kanunu (RG: 04.02.2011–27836).

170 Seyhan Selçuk, "Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Verilen Hakem Kararlarının İcrası", (2019) 140 TBB Dergisi 116. Türk hukukunda hakem kararlarına karşı mevcut kanun yolu iptal davasıdır. Gerek HMK gerekse MTK'da hakem kararlarının iptal sebepleri düzenlenmiştir. Çalışmamızda iptal davası ile ilgili bir bölüme yer verilmeyecek ancak gerekli görülen hallerde tenfiz şartları ile mukayeseli olarak değerlendirmeler yapılacaktır.

171 Nomer (n3) 507, Şanlı (n1) 252, Akıncı (n1) 447, Feriha Bilge Tanrıbilir and Banu Şit, "Milletlerarası Tahkim Müessesesi ve Yeni Milletlerarası Tahkim Kanunu" (2002) 22 (2) Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni 826.

172 27.11.2007 tarihli ve 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (RG: 12.12.2007–26728). Bu iki temel düzenlemenin haricinde, Türkiye ile birçok devlet arasında yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizine dair düzenlemeler de içeren hukuki ve ticari konularda adli yardımlaşma anlaşmaları imzalanmıştır. Ekşi (n 61) 147.

173 Şanlı (n1) 424,

174 Kaplan (n99) 61.

175 05.03.2021 tarihi itibarıyla Sözleşmeye 166 ülke taraftır. Taraf ülke listesi için bkz. https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration/conventions/foreign_arbitral_awards/status2 (05.03.2021).

uyarınca yabancı hakem kararlarının tenfizi için aranan şartlar taraflar arasında geçerli bir tahkim anlaşması bulunması, kararın davalının savunma haklarına riayet edilerek verilmiş olması, kararın hakemlerin yetkileri içerisinde verilmiş olması, hakem mahkemesinin teşkili veya tahkim usulünün taraflar arasındaki anlaşma hükümlerine ya da anlaşma olmaması halinde tahkim yeri ülkesinin usulüne uygun olması, kararın taraflar için bağlayıcı olması veya verildiği ülke ya da tabi olduğu ülke hukukuna göre iptal edilebilir ya da icrası askıya alınmış olmaması, kararın tenfiz devleti hukukuna göre tahkime elverişli bir uyumsuzluğa ilişkin olması, kararın tenfiz devletinin kamu düzenine aykırı olmamasıdır. Çalışmamızın bu bölümünde bahsi geçen tenfizde asgari adaleti sağlamaya yönelik ilkelerin seri tahkim bakımından özellik arz edenleri ele alınacak ve bunların seri tahkim usulüne yansımaları değerlendirilecektir.

1. Davalının Savunma Haklarına Riayet Edilmesi

Tenfizi talep edilen kararların adil bir yargılama sonucunda verilmesi önemlidir. Adil bir yargılamanın en temel unsurlarından biri de davalının savunma hakkına riayet edilmesidir. Adil yargılanma hakkı kapsamında davalıya tanınması gereken haklar ve yargılamaya hakim olması gereken ilkelerden önceki bölümlerde bahsetmiştik¹⁷⁶. Savunma hakkının niteliği dikkate alındığında, hakkın ölçüsüz ve özüne müdahale eder nitelikteki sınırlandırmaların adil bir yargılamaya engel olacağı; ancak belirli sürelerin kısaltılması gibi işlemin özüne dokunmayan sınırlamaların da birer avantaj olarak değerlendirilebileceği kabul edilmektedir¹⁷⁷. Kanaatimizce davalının savunma hakkına riayet edilmesi şartı genel anlamda adil bir yargılama yapılması, bu bağlamda davalının yargılamaya usulüne uygun olarak davet edilmesi, kendisine yöneltilen talep ve iddialara istediği şekilde cevap vermesine imkan tanınması ve bu hususları ispatlayabilmek adına delil sunmasına müsaade edilmesi, hakemler tarafından yürütülen yargılamada davalı tarafından sunulan bilgi ve belgelerin değerlendirilmesi ve kendisinin yargılamanın her aşamasından haberdar edilmesidir. Bu konuda önceki bölümde açıkladığımız esasların dikkate alınması gerekli ve yeterlidir.

2. Hakem Mahkemesinin Teşkili ve Tahkim Usulüne Uygulanacak Hukuka Uygunluk

Tahkim taraflar iradesine geniş yetki tanınan alternatif bir uyuşmazlık çözüm yöntemidir. Tahkimde hakem ya da hakemlerin nasıl atanacağı, tahkim usulüne uygulanacak hukuk taraflarca bir kurumsal tahkim merkezini tercih etme, belirli bir düzenlemeye atıfta bulunma veya tüm unsurları tek tek düzenleme suretiyle belirlenebilir¹⁷⁸. Taraflarca hakemlerin seçimi ve tahkim usulüne uygulanacak hukuka

176 Bkz. Bölüm IV A.

177 Kaplan (n99) 126.

178 Şanlı (n1) 490.

dair bir seçim yapılmadığı durumlarda ise tahkim yeri hukuku devreye girecektir¹⁷⁹. Seri tahkim yargılamalarında bu şart bakımından ortaya çıkması muhtemel sorun tarafların belirli bir kurum nezdinde seri tahkime başvurmak üzere anlaşmış olmasına rağmen, hakem sayısı, beyan sayısı ve sair hususlardan biri ya da birkaçında kendi aralarında anlaşma yapmak suretiyle kurumsal kurallardan ayrılması ihtimalidir. Çalışmamızda açıklandığı üzere kurumsal tahkim kurallarında bu gibi durumlarda genellikle taraf iradesine etki tanınmış ve hakemlerin tarafları dinleyerek onların taleplerini göz önünde bulundurmak suretiyle ilgili konularda karar vermesi gerektiği düzenlenmiştir¹⁸⁰. Bu nedenle kanaatimizce taraf iradesinin açıkça ortaya konulduğu hallerde tahkim merkezlerinin seri yargılama usullerinin esnetilmesi tenfizde herhangi bir sorun ile karşılaşılmasını engelleyebilir.

3. Kamu Düzenine Uygunluk

Kamu düzeni milletlerarası özel hukukta yabancı hukukun tatbiki, yabancı mahkeme ve hakem kararlarının tanınması ve tenfizi alanlarında gündeme gelebilen bir hukuki müessesedir. Genel olarak toplumda ve dünyada hakim olan temel hukuki, ahlaki, toplumsal değerlerden hareketle içeriği tespit edilmeye çalışılan kamu düzeni kavramının içeriği, zamana ve mekana göre değişir¹⁸¹. Kamu düzeninin tahkimde yargılama usulü bağlamındaki görevi yargılama usulüne uygun olarak verilmeyen bir kararın uygulanması halinde vazgeçilmez nitelikteki toplumsal menfaatlerin zarar görme olasılığını engellemektir¹⁸². Tahkimde kamu düzeni unsuru tanıma ve tenfiz aşamasında devreye girer ve gerek New York Sözleşmesi gerekse MÖHUK sistematiği uyarınca hakimler tarafların talebine gerek olmaksızın tahkim usulünde kamu düzenine aykırı bir durumu tespit etmesi halinde tanıma ya da tenfiz talebini reddine neden olur¹⁸³. Çalışmamız bakımından önemli olan seri yargılama usulündeki özellik arz eden hususların kamu düzeni bakımından sorun teşkil edip etmeyeceği, seri yargılamanın tatbiki nedeniyle ortaya çıkan sonucun tanıma ya da tenfiz ülkesi bakımından tahammül edilemez olup olmadığıdır.

Tenfizde kamu düzeni müdahalesi tenfiz mahkemesi hakiminin takdir hakkı çerçevesinde ele alınmalı ve aslen hakem kararının başlı başına kamu düzenine aykırı olup olmadığı üzerine yoğunlaşmalıdır¹⁸⁴. Burada akla gelen ilk örnek hakem kararının

179 Şanlı (n1) 491.

180 Bkz. Bölüm III C.

181 Nomer (n3) 165, 569, Çelikel and Erdem (n2) 149–154, Şanlı (n1) 513, Akıncı (n1) 542, Nuray Ekşi, *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi* (Beta, 2020) 294–295, Gizem Ersen Perçin, “MTK Tahkiminde İptal Davalarına İlişkin Bir Değerlendirme” (2020) 40 (2) Public and Private International Law 1071, Hatice Sarıtaş, “4684 Sayılı Milletlerarası Tahkim Kanununa Göre Hakem Kararlarına Karşı Kanun Yolları” (2005) 59 Sayıştay Dergisi 146. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Ekşi (161) 152–53.

182 Kaplan (n99) 57–58.

183 Şanlı (n1) 513 vd. Tahkim ile ilgili kamu düzeni kavramının devreye girdiği bir diğer durum ise iptal davasıdır. İptal davalarında kamu düzeni kavramının içeriği tanıma ve tenfiz süreci ile paraleldir. Ersen Perçin (n181) 1071–1072, Sarıtaş (n 1819) 146.

184 Şanlı (n1) 515, Akıncı (n1) 543.

konusunun kamu düzenine aykırı olmasıdır¹⁸⁵. Bunun yanı sıra esasa ve usule uygulanacak hukukta kamu düzenine aykırılık saptanması da tenfiz reddine neden olabilir¹⁸⁶. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu yabancı mahkeme kararlarının tenfizi ile ilgili bir kararında tenfizde kamu düzeni müdahalesine dair önemli tespitlerde bulunmuştur¹⁸⁷. Karara göre “*yabancı kararın Türkiye’de icra edilmesi halinde meydana gelecek sonuçların Türk kamu düzenini ihlal edip etmeyeceğinin araştırılması gerekir*”. Kararda yabancı mahkeme kararının esasına uygulanan hukukun tetkik edilemeyeceği, ancak kararın tenfiz edilmesi ile ortaya çıkacak sonuçların kamu düzenine aykırı olup olmadığının tespit edilmesi gerektiği açıkça belirtilmiştir. Kararda vurgulandığı üzere, tenfiz aşamasında esas alınması gereken husus, yabancı mahkeme kararının Türk Hukukunda bir veya birden çok kanun hükümlerine aykırı bulunmasından çok, Türk Hukukunun temel değerlerine, Türk genel adap ve ahlak anlayışına Türk kanunlarının dayandığı temel adalet anlayışına ve hukuk siyasetine, Anayasa’da yer alan temel hak ve özgürlüklere milletlerarası alanda geçerli ortak ve kabul görmüş hukuk prensiplerine, ikili anlaşmalara, gelişmiş toplumların ortak benimsedikleri ahlak ve adalet anlayışına, medeniyet seviyesine siyasi ve ekonomik rejimine uygunluğudur. Elbette bu kriterlerin yabancı hakem kararlarının tenfizinde de dikkate alınması gereklidir. Diğer yandan New York Sözleşmesinin ana amacı yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizini sağlamak olduğundan kamu düzeni müdahalesinin mümkün mertebe istinai olması ve bu kavramın dar yorumlanması gerektiğine dair bir eğilim mevcuttur¹⁸⁸. Çalışmamızla ilgili örnek vermek gerekirse, seri tahkim usulünde deliller konusunda çeşitli sınırlamalar mevcuttur. Bu bağlamda eğer delil sunulmasına yönelik olarak getirilen sınırlamaların taraflardan biri ya da ikisi için savunma hakkının aşırı ölçüde sınırlandırılması, tarafların adeta savunma yapmaktan vazgeçmesi noktasına getirmesi halinde tenfiz hakiminin bu durumu kamu düzenine aykırılık olarak nitelendirmesi mümkündür¹⁸⁹. Bunun haricinde yapılacak makul sınırlamaların kamu düzenine aykırılık olarak nitelendirilmesi ise mümkün değildir.

V. Sonuç

Seri tahkim usulü, tahkime artan ilginin ve tahkim yargılamalarının giderek daha komplike hale gelmesinin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Tahkim yargılamalarında uzayan süreler ve artan masraflar karşısında uluslararası alanda faaliyet gösteren kişilerin daha süratli ve ucuz ihtilaf çözüm yöntemlerine ihtiyaç duyması

185 Şanlı (n1) 516 vd., Akıncı (n1) 543.

186 Akıncı (n1) 543.

187 Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu’nun 2010/1 E., 2012/1 K. Sayılı ve 10.02.2012 tarihli kararı.

188 Ergin Nomer, “Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Kamu Düzeni Müdahalesi (09.06.1999 Tarihli Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı)” (1999) 19 (1-2) Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni 564, Şanlı (n1) 514, Işıl Özkan and Uğur Tütüncübaşı, Uluslararası Usul Hukuku (Adalet, 2017) 285. İptal davalarına kamu düzeni etkisi bakımından benzer yorum için bkz. Ersen Perçin (n181) 1071.

189 Kaplan (n99) 146–147. Elbette burada davalıya yönelik bir sınırlama mevcutsa doğrudan davalının savunma hakkının ihlal edildiği de ileri sürülebilir. Ancak seri tahkim yargılamaları özelinde kural olarak böyle eşitsizliğe aykırı bir uygulama zaten yoktur.

karşısında yıllar içerisinde seri tahkim kavramı gelişmiştir. Günümüzde birçok yerli ve yabancı tahkim merkezi bünyesinde seri tahkim yargılamaları yapılmaktadır. Bazı kurumlar bu yargılamalar için tamamen farklı ve daha basit kurallar benimsemişken, bazı kurumlar ise standart tahkim kurallarını birkaç değişiklikle seri tahkime uyarlamayı tercih etmiştir. Kural olarak seri tahkim yargılaması daha az komplike ve ekonomik değeri belirli bir miktarın altında olan uyuşmazlıklar için uygundur.

Çalışmamızda incelendiği üzere seri tahkimi standart tahkimden ayıran en önemli özellik, sadeleştirilmiş usul ve bu bağlamda süratli karar alma mekanizmasıdır. Usulün sadeleştirilmesi adına atılan adımlar ise sunulan beyanların ve delillerin sınırlandırılması, duruşmasız yargılama yapma imkanı ile kararın verilmesi için öngörülen azami süreye ilişkindir. Seri tahkimdeki bu düzenlemelerin adil yargılanma hakkını ihlal edebileceği ve böylelikle tenfiz aşamasında sorun yaşanabileceğine dair görüşler ileri sürülebilirse de; görüldüğü üzere aslen ortaya çıkması muhtemel sorunlar seri tahkime özgü değildir. Seri tahkimin doğasına uygun düzenlemelerin kural olarak adil yargılanma hakkını ihlal edeceği söylenemez. Özellikle hakemlere takdir hakkı tanıyan, taraf iradesini ön planda tutan ve somut olayın özelliklerine göre usulde değişiklik yapma imkanı tanıyan düzenlemelerin tahkime hakim olan genel esaslar çerçevesinde bir ihtilaf yaratması muhtemel değildir. Bu bağlamda daha az komplike ve süratli şekilde çözülmesi mümkün uyuşmazlıklar bakımından seri tahkimin günümüz koşullarına uygun, uluslararası ticaretin dinamiklerine hizmet eden makul bir alternatif çözüm yöntemi olduğu kabul edilebilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Bibliyografya/Bibliography

- (Hacıbekiroğlu) Ömeroğlu E, “Milletlerarası Tahkim Hukukunda Görev Belgesi”, (2014) 16 Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Prof. Dr. Hakan Pekcantez’e Armağan 1885–1912.
- Akıncı Z, “Yeni Milletlerarası Tahkim Kanunu ve Görev Belgesi”, Bilgi Toplumunda Hukuk Ünal Tekinlap’e Armağan V:II (Beta, 2003) 965–985.
- Akıncı Z, *Milletlerarası Tahkim* (5th edn, Vedat 2020).
- Aktepe Artık S, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Medeni Usul Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı* (Seçkin 2014).
- Aygül M, “Milletlerarası Ticari Tahkimde Delillerin Milletlerarası İstinabe Yoluyla Elde Edilmesi ve Karşılaşılabilecek Sorunlar” (2013) 17 82) Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 261–290.

- Aygül M, *Milletlerarası Ticari Tahkimde Tahkim Usulüne Uygulanacak Hukuk ve Deliller* (Oniki Levha, 2014).
- Bican B, “Milletlerarası Ticaret Odası Tahkimi, Görev Belgesi ve Usulü” (2015) 29 Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 1–21.
- Bilgetekin N. Tuğçe, “Acil Durum Hakemliği”, (2016) 36(1) Public and Private International Law Bulletin 33–72.
- Budak A C and Karaaslan V, *Medeni Usul Hukuku* (2nd edn., Adalet, 2018).
- Çelikel A and Erdem BB, *Milletlerarası Özel Hukuk* (16th edn, Beta 2020).
- Demir Gökyayla C, “Milletlerarası Tahkimde İspat Hakkı ve Sınırlarına Uygulanacak Hukuk (2020) 40 (2) Public ve Private International Law Bulletin 729–773.
- Demirkol B, “Gerekçesiz Yabancı Mahkeme Kararlarının Tenfizi” (2017) 12 (157–158) Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 63–91.
- Ekşi N, “Milletlerarası Tahkim Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme” (2003) 23 (1-2) Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni 295–338.
- Ekşi N, *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi* (Beta, 2020).
- Ekşi N, “Yargıtay Kararları Işığında Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Kamu Düzeni”, (2020) 40 (1) Public and Private International Law Bulletin 143–201.
- Ersen Perçin G, “MTK Tahkiminde İptal Davalarına İlişkin Bir Değerlendirme” (2020) 40 (2) Public and Private International Law 1053–1087.
- Ersen Perçin G and Baytaroğlu D, “Public Order Intervention on the Recognition and Enforcement of Foreign Judicial Sentences” (2019) 2 Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi 303–336.
- Ertürk B H, “Milletlerarası Tahkimde Yeni Gelişmeler: Tahkim Yargılaması Süreci ve Masraflarının Azaltılması” (2013) 19 (2) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 1595–1620.
- Görgün L. Ş., Börü L., Toraman B. and Kodakoğlu M., *Medeni Usul Hukuku* (8th edn., Yetkin, 2019).
- Hacıbekiroğlu E, *Milletlerarası Tahkim Hukukunda Deliller ve Delillerin Değerlendirilmesi* (Oniki Levha, 2012).
- Hage Chahine J, “Fast track arbitration: a time-efficient procedure that could hinder the award?”, Jus Mundi Blog (09.02.2021).
- Kaplan Y, *Milletlerarası Tahkimde Usule Aykırılık* (Seçkin, 2002).
- Kuru B and Aydın B, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı* (Seçkin, 2020).
- Narçin Tosun Z, *Milletlerarası Ticaret Odası (ICC) Tahkim Kuralları Uyarınca Görev Belgesi* (Yetkin, 2009).
- Nomer E, “Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Kamu Düzeni Müdahalesi (09.06.1999 Tarihli Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı)”, (1999) 19 (1-2) Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni 555–576.
- Nomer E, *Devletler Hususi Hukuku* (22nd edn, Beta 2017).
- Nomer E, Ekşi N and Öztekin Gelgel G, *Milletlerarası Tahkim Hukuku V:1* (5th edn, Beta 2016).
- Özeker M, *Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı* (Yetkin, 2003).
- Özel S, *Milletlerarası Ticari Tahkimde Kanunlar İhtilafı Meseleleri* (Legal, 2008).
- Özkan I and Tütüncübaşı U, *Uluslararası Usul Hukuku* (Adalet, 2017).

- Özmunçu S, “Dünyada ve Ülkemizde Online Uyuşmazlık Çözümleri Bağlamında Online Tahkim ve Uygulamaları” (2020) 78 (2) 431–454.
- Pekcanitez H, “Hukuki Dinlenilme Hakkı” Prof. Dr. Seyfullah Edis’e Armağan (Dokuz Eylül Üniversitesi, 2000) 753–791.
- Ruhi A C, *1958 Tarihli New York Sözleşmesi Çerçevesinde Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi* (Oniki Levha, 2019).
- Selçuk S, “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre Verilen Hakem Kararlarının İcrası”, (2019) 140 Türkiye Barolar Birliği Dergisi 115–140.
- Şanlı C, Esen E and Ataman Fıganmeşe İ, *Milletlerarası Özel Hukuk* (8th edn, Beta 2020).
- Şanlı C, *Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları* (7th edn, Beta 2019).
- Sarıtaş H, “4684 Sayılı Milletlerarası Tahkim Kanununa Göre hakem Kararlarına Karşı Kanun Yolları” (2005) 59 Sayıştay Dergisi 141–157.
- Tanrıbilir F B and Şit B, “Milletlerarası Tahkim Müessesesi ve Yeni Milletlerarası Tahkim Kanunu” (2002) 22 (2) Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni 819–838.
- Terzi B, “ICSID Tahkiminde Hızlandırılmış Muhakeme Usulü” (2017) 37 (2) Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni 821–845.
- Uyanık M. E., *Tahkim Yargılamasında Acil Durum Hakemi* (Seçkin, 2020).
- Welser I, Klausegger C, “Chapter II: The Arbitration and The Arbitration Procedure–Fast track arbitration: Just fast or something different?” (2009) *Austrian Arbitration Yearbook on International Arbitration*, Klausegger, Klein, Kreamlehner, et al. (ed) 259–279.
- Yılmaz E, “Usul Ekonomisi” (2008) 57 (1) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 243–274.
<http://www.arbitration.qmul.ac.uk>.
<https://blog.jusmundi.com>.
<https://camex.com.mx>.
<https://ccbc.org.br>.
<https://iccwbo.org>.
<https://istac.org.tr>.
<https://sccinstitute.com>.
<https://uncitral.un.org>.
<https://www.adr.org>.
<https://www.camera-arbitrale.it>.
<https://www.cpradr.org>.
<https://www.disarb.org>.
<https://www.echr.coe.int>.
<https://www.hkiac.org>.
<https://www.icdr.org>.
<https://www.itotam.com>.
<https://www.lcia.org>.
<https://www.siac.org>.
<https://www.wipo.int>.

